

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Role médií v regionální politice Blízkého východu

Kristýna Jedličková

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy

Studijní obor Mezinárodní vztahy – Politika v Evropské unii

Diplomová práce

Role médií v regionální politice Blízkého východu

Kristýna Jedličková

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za všestrannou pomoc, doporučení, připomínek a zároveň za velkou trpělivost.

Obsah

Úvod.....	5
1 Teoreticko-metodologická kapitola.....	9
1.1 Sociální média a jejich využití v politické aréně.....	9
1.2 Teorie o roli internetu v politickém dění.....	12
1.3 Metodologický postup.....	19
2 Role sociálních sítí v Egyptě během arabského jara	21
2.1 Role Facebooku v egyptské revoluci	24
3 Role sociálních sítí v Bahrajnu během arabského jara.....	35
3.1 Role Facebooku v bahrajnské revoluci	38
3.2 Role Twitteru v bahrajnské revoluci	42
Závěr.....	46
Seznam literatury.....	52

Úvod

Protesty během arabského jara byly vyvrcholením nespokojenosti arabských občanů. Touha po demokracii a důstojném životě byla hnacím pohonem pro tyto občany k tomu se postavit proti tamním vládám. Nespokojenost s režimy v tomto regionu však probíhala již dlouho předtím. Jejich nespokojenost byla ovšem potlačována vládou. V mnohých případech arabské režimy měly v područí média, a tedy ovlivňování státní agendy. Změna však nastala s přístupem obyvatel k internetu, především k sociálním sítím.

Arabské jaro, které zatřásl s regionem Blízkého východu, započalo v prosinci 2010. Tento termín, který získal jméno podle pražského jara z roku 1968, se používá pro označení vlny protestů napříč Arabským světem. Tyto protesty nevznikaly souběžně, avšak jsou propojovány na základě vlivu, který v sobě jednotlivé státní protesty měly. Jiskra, jež měla na svědomí arabské jaro, vzplanula v Tunisku. Zde občanům vládla zkorumpovaná vláda pod vedením Zína Abidína bin Alího. Zneužívání státní moci a špatné životní podmínky šly spatřit napříč regionem Blízkého východu. V těchto státech proto každým rokem vzrůstala větší nespokojenost. V Tunisku tato nespokojenost vyvrcholila sebeupálením jednoho z obyvatel. Ten se poté stal mučedníkem a symbolem vzdoru ve státě. Občané, kteří měli dost zkorumpované vlády, započali protesty (Chulov 2020). Důležitým faktorem pro tyto protesty byla skutečnost, že tito demonstranti využili své mobilní telefony jako zbraň. Za pomoci telefonů tito političtí aktivisté dokumentovali situaci a snažili se je využít ve svůj prospěch. Situace nebyla výjimečná pouze pro Tunisko. V mnoha zemích Blízkého východu docházelo k utlačování jejich obyvatelstva. Nespokojenost s vládními režimy zažehla v mnohých občanech arabského světa protestního ducha. Úspěch, kterého protesty v Tunisku dosáhly, inspiroval další země v regionu. Protesty, jež započaly v Tunisku, se tak šířily do zbytku arabského světa. Vlny protestů během arabského jara měly různé výsledky. Některé státní protesty lze označovat za úspěšné (Tunisko, Egypt), avšak v mnohých případech demonstrace nepřinesly pozitivní změnu pro obyvatelstvo. V některých protestech nešlo pouze o občany versus daný státní režim. V určitých státech využili situace různí aktéři. Mezi tyto aktéry patří i ISIS, která se snažila využít situace pro dosažení své vlastní agendy. V určitých případech, kdy došlo ke svržení vlády, se vytvořilo mocenské vakuum, což

mělo za následek vznik občanských válek v Sýrii a Libyi. Pozůstatky arabského jara tak lze spatřovat dodnes.

Internet představoval platformu, kde se občané mohli oprostít od restrikcí a poznat svobodu kyberprostoru. Pro občany arabského světa představoval kyberprostor tzv. „bránu“ do zbytku světa. Platformy sociálních sítí jim umožnily získat vlastní hlas a navzájem slyšet vzájemný nesouhlas vůči své vládě během arabského jara. Touto cestou se společně mobilizovali s cílem nastolit změnu ve vlastních zemích. K mobilizování docházelo ve většině případů pomocí sociálních sítí, kde se občané domlouvali na místě a času jednotlivých protestů (Beaumont 2011). Dané protesty se i díky sociálním sítím rychleji šířily za pomoci sdílení informací z videí a zpráv. Sociální sítě se takto staly možností, jak necenzurovaný obsah o skutečném dění v arabském světě šířit do okolí.

Sociální sítě mají velkou výhodu v jejich svobodě. Uživatelé zde mohou propagovat vlastní agendu. Arabští občané měli možnost necenzurovaně šířit dění ve svých zemích. Vládní cenzura a kontrola médií nepředstavovala takovou hrozbu v případě sociálních sítí. Avšak netrvalo dlouho a tamní režimy si začaly uvědomovat sílu internetu¹. V mnohých případech se tak internet stal novým politickým nástrojem tamních vlád.

Cílem této diplomové práce je vysvětlit, jakou roli sehrály sociální sítě v průběhu událostí během arabského jara ve vybraných zemích Blízkého východu. Roli sociálních sítí budu sledovat v Egyptě a Bahrajnu. Tyto země byly zvoleny na základě toho, že se na jedné straně předpokládá, že sociální sítě měly pozitivní roli (Egypt) a na straně druhé negativní roli (Bahrajn) v protestech během arabského jara. Zkoumané období začíná v prosinci 2010, kdy vypukly první protesty v rámci událostí, které později dostaly jméno arabské jaro. Začátek arabského jara lze datovat ke dni 18. prosince 2010, kdy se mladý muž z Tuniska, Muhammad Buazízí, upálil na protest proti tamní vládě. Tato událost vyvolala protesty napříč Tuniskem. Konec výzkumu je stanoven pro každou zemi jinak, a to podle toho, k jakému datu arabské jaro v dané zemi skončilo. Konec zkoumaného období byl stanoven v případě Egypta k volbám do parlamentu, které probíhaly od listopadu 2011 až do ledna 2012 (Mendel 2015: 218). V případě Bahrajnu byl zvolen konec zkoumaného období k 14. březnu 2011, kdy na území Bahrajnu

¹ V současné době mnoho arabských států zavedlo zákony, které svobodu internetu svazují (Weaver 2013).

vstoupily jednotky Rady pro spolupráci arabských států v Zálivu, za účelem asistovat bahrajnské vládě při nastolení klidu v zemi (Mendel 2015: 280). Pro tuto práci byly vybrány sociální sítě Twitter a Facebook, neboť to byly nejméně využívané sociální sítě během arabského jara (Beaumont 2011).

Jelikož je cílem diplomové práce vysvětlit, jak sociální sítě ovlivnily průběh událostí během arabského jara ve vybraných zemích Blízkého východu, chceme využít teorie zabývající se kyberprostorem v souvislosti s vývojem domácí politiky. Jmenovitě budeme pracovat s kyberpozitivismem, kyberskepticismem a kyberpesimismem. Jednotlivé myšlenkové proudy vnímají sociální sítě, a tedy internet, odlišně. Kyberpozitivismus vidí možnost pozitivně ovlivňovat politiku pomocí internetu. V rámci arabského jara to vidí tak, že díky sociálním sítím dostali občané impulz jednat. Sociální sítě jsou tak užitečné v rámci zaručování demokracie (Krotoski 2010). Na druhé straně zde máme i kyberskepticismus, který vidí internet jako dvousečnou zbraň. I kdyby internet měl možnost ovlivňovat politiku, tak zde může dojít ke zneužití. Sociální sítě se mohou stát nástrojem autoritářských režimů k posilování vlivu, stejně jako mohou sloužit k upevňování demokracie (Morozov 2009). Dále zde máme i myšlenku kyberpesimismu, kde se jakákoliv moc internetu bere velmi s rozvahou. Kyberpesimismus nevěří, že by sociální sítě měly možnost ovlivňovat politiku (Souter 2017). V následujícím textu zodpovíme otázky, které pomohou naplnit cíl práce: 1. Jakým způsobem a s jakým výsledkem využívali obyvatelé vybraných zemí sociální sítě v rámci protestů arabského jara? 2. Jakým způsobem a s jakým výsledkem využívali sociální sítě vlády vybraných zemí sítě v rámci protestů arabského jara? Data a informace nutné ke zodpovězení výše uvedených otázek budeme čerpat z obsahu sociálních sítí i ze odborné literatury. Dále pomocí teorií kyberprostoru vytvoříme analytický rámec a stanovíme body analýzy (více viz kapitola 1.2). Tyto body poté uplatníme na obě vybrané případové země (Egypt a Bahrajn).

Tato diplomová práce je rozdělena do tří hlavních částí. První kapitola je teoreticko-metodologická. V této části představíme jednotlivé myšlenkové proudy teorií kyberprostoru. Zaměříme se zde na teorie kyberpesimismu a kyberoptimismu, jež představují hlavní proudy v rámci teorií kyberprostoru. V rámci této části také představíme historické události, které jednotlivé myšlenkové proudy potvrzují. Dále se

v první kapitole zaměříme na sociální sítě v rámci politické komunikace. V této části vysvětlíme pojmy jako sociální sítě a politická komunikace. Poslední část první kapitoly se bude týkat metodologie samotné práce. Metodologická část je zaměřena na vysvětlení postupu. Zde stanovíme jednotlivé analytické body a odůvodnění pro výběr daných bodů. Druhá část diplomové práce pracuje s první případovou zemí, Egyptem. Zde představíme důvody vzniku protestů v Egyptě během arabského jara. Dále popíšeme průběh událostí v Egyptě v rámci stanoveného zkoumaného období. Samotný průběh egyptských protestů budeme zkoumat z pohledu sociálních sítí. Jak již bylo stanoveno, tato práce se zaměří především na roli Facebooku a Twitteru. Třetí část se pak zabývá Bahrajnem, jenž představuje druhou případovou studii země této práce. Zde se také zaměříme na průběh protestů z pohledu sociálních sítí během zkoumaného období. V této části také popíšeme vlivy, jež vedly k vypuknutí protestů v Bahrajnu. Dále zde představíme důležité události, které se během zkoumaného období udály. Na konci této práce poté představíme výsledky výzkumu na základě stanovených analytických bodů.

1 Teoreticko-metodologická kapitola

1.1 Sociální média a jejich využití v politické aréně

Komunikace je nedílnou součástí lidského společenství. Napříč časem lidé přišli s různými způsoby, jak mezi sebou komunikovat. Postupně s lidským vývojem lidé přešli od verbální komunikace k využívání nástrojů cílených ke sdílení informací mezi sebou. Důležitým milníkem pro lidskou komunikaci byl vynález knihtisku. Díky tomuto vynálezu byla lidská společnost schopna se rapidně posunout dopředu. Docházelo tak k masivnímu tisku knih, ale také novin. V tomto období lze pozorovat rozkvět tradičních médií. Postupně se tradiční média rozšiřovala o rozhlas a televizi. V posledních desetiletích na scénu přišla i nová média, v současnosti spíše označována jako sociální média, jež jsou založena na internetu.

Počátek sociálních medií je datován do 70. let minulého století. Kořeny měly již od vytvoření internetu, avšak o pravých sociálních sítích lze mluvit až od roku 1997. V tomto roce se objevila první platforma sociálních medií – Bolt, jež byla následována dalšími novými platformami (Hines 2022). Postupně se tak sociální média rozrůstala, až se dostala do dnešní podoby. V dnešní době se nová média stala nedílnou součástí našich životů. Za relativně krátkou dobu byly sociální média schopné silně ovlivnit podobu světa. Počet uživatelů sociálních medií každým dnem roste a tím i vliv sociálních medií na zbytek světa. Lze říci, že se zde doposud neobjevil žádný jiný nástroj, který by umožnil tak rozsáhlou komunikaci mezi lidmi.

Pojmem sociální média označujeme online technologii, prostřednictvím které lidé komunikují. Internet umožňuje lidem po celém světě sdílet informace prostřednictvím textu, fotek, audia či videí. V současné době k nejpopulárnějším sociálním médiím patří Twitter, Facebook, Reddit, Instagram a TikTok. Sociální média však prochází rychlými změnami, a tak popularita jednotlivých platform není trvalá. V době arabského jara docházelo k využití především internetových blogů, Facebooku a Twitteru.

Facebook, založen v roce 2004, je jednou z platform sociálních sítí. V současné době využívání této platformy klesá, avšak v případě výzkumného období této práce byl Facebook na vrcholu popularity. Princip této sociální sítě spočívá ve vytvoření profilu, přes který uživatelé mezi sebou sdílejí statusy, aktuality, fotografie a další úryvky ze

svých životů. Na tyto aktivity poté mohou ostatní uživatelé dále reagovat a zapojovat se do diskuze. Důležitým faktorem této platformy jsou facebookové skupiny, kde se stejně smýšlející uživatelé stávají členy jedné skupiny. Tyto facebookové skupiny hrály důležitou roli v době arabského jara.

Druhou platformou sociálních sítí, kterou se tato práce bude zabývat, je Twitter. Tuto platformu lze označit jako mikro-blogovací platformu. Twitter, založený v roce 2006, umožňuje svým uživatelům založit blog, kde mezi sebou sdílejí odkazy, fotografie, články a své názory. Jednotlivé posty jsou znakově omezené, takže jednotlivé příspěvky bývají velmi stručné. Jedinečnost Twitteru spočívá v tom, že díky svým stručným zprávám bývají zprávy snadno přehledné. Dalším faktorem, který k tomu přispívá, je využívání hashtagů. Díky připnutí tematických hashtagů uživatelé snadno najdou témata, co je zajímají. Během arabského jara se využívaly právě hashtagy typu #Jan25 odkazující na datum počátku protestů v Egyptě. Právě Twitter, stejně jako Facebook, hrál důležitou roli během arabského jara.

Důležitou charakteristikou sociálních sítí je možnost networkingu. Uživatelé si zde vytvoří svůj online profil, díky kterému mohou následně komunikovat s ostatními uživateli. Na základě toho poté vznikají skupinky stejně smýšlejících lidí. Zajímavostí sociálních médií je skutečnost, že dotyční uživatelé se nemusí ani znát. Právě sociální média umožňují navázat kontakt s osobou na druhém konci světa, kterou by dotyčný jinak nemohl poznat. Avšak hlavním důvodem využívání sociálních médií zůstává schopnost komunikovat s lidmi ze svého okolí.

Hlavním rozdílem mezi tradičními a novými médii spočívá v zapojení uživatelů. Každý člověk má možnost se aktivně zapojit. Neexistují zde podmínky, které jedinec musí splňovat. Díky tomu vzniká velké množství proudů informací.

Důležitá stránka sociálních médií je, že mají schopnost sdružovat stejně smýšlející lidi. Ať se jedná o náboženské, politické či jiné sdružující faktory. Právě tato skutečnost hraje hlavní roli v rámci online politické aktivity. Lidé zde mohou vyjadřovat své politické názory bez toho, aby byli omezováni v tom, co smí a nesmí říci. Sociální média by tak měli podporovat svobodu slova a umožnit tak svým uživatelům bez strachu projevit své politické názory. Mnozí političtí aktivisté využívají právě sociální média

k šíření a podpoře svých názorů (Lévy 2000: 105-106). Tato skutečnost hrála stěžejní roli během arabského jara.

Dalším rozdílem je možnost aktivní reakce. Uživatelé pomocí internetu jsou schopni na události reagovat skoro okamžitě, šíření informací je tak jednodušší a rychlejší. Sociální sítě tak umožnili plynulý přísun k informacím o aktuálním dění ve světě.

Jedinečnost sociálních médií spočívá i v možnosti vytvářet „*fake účty*“. Díky tomu, že platformy sociálních sítí nevyžadují potvrzení identity, umožňují lidem vytvářet účty, kde se vydávají za někoho jiného. Účty tohoto typu mohou lidé vytvářet ve velkém množství a vždy dané účty dávají dotyčným anonymitu. Tato skutečnost vytváří ze sociálních médií nebezpečnou zbraň. Příkladem toho je Bahrajn v době arabského jara (viz kapitola 3.2).

Sociální média mají jasné pozitivní faktory, díky kterým umožňují lepší komunikaci mezi lidmi. Avšak je důležité neopomíjet i negativní faktory, které sociální média představují. Jak již bylo řečeno, sociální média nediskriminují. Kdokoliv, kdo touží být součástí sociálních médií, má možnost vytvoření jednotlivých účtů a dotyční nemusí splňovat přísná kritéria a svobodu slova má každý. Tato skutečnost však má své klady a zápory. Takové šíření informací lze lehce zneužít. Sociální média se stala snadným terčem pro šíření propagandy a další zneužívání. V rámci politiky zde často dochází k tomu, že autoritářské režimy využívají sociální sítě k propagaci svých režimů. Nejnovějším „trendem“ těchto režimů je vytváření influencerů. Tento termín označuje osoby, jež se proslavily díky prostřednictvím sociálních médií. Díky své popularitě na daných sociálních sítích jsou schopné na základě sdíleného obsahu ovlivňovat chování a názory svých sledovatelů. Právě díky schopnostem, které influenceri mají, se vlády rozhodly vytvářet své vlastní. Příkladem toho je Severní Korea, která pro svou propagandu využila platformu YouTube. Zde na kanálu jedenáctiletá holčička pod jménem Sally Parks propaguje idealistický život v Pchjongjangu (Loh 2023). Dalším příkladem je Egypt, kde tamní vláda strategicky vybírá slavné osoby na sociálních médiích k podpoře své státní propagandy. Egyptská vláda toto však označuje jako způsob, jak navázat a udržet kontakt s mladší generací. Ovšem v obsahu těchto influencerů lze spatřit propagandistické tendence – od na první pohled nevinných

fotografií, k internetovým postům nabádajícím k poslušnosti a provládních postojů (Michaelson – Safi 2021).

Sociální média tak představují technologii, která umožňuje snadnou komunikaci a způsob, jak svobodně projevit svůj názor, avšak existuje zde prostor pro zneužití. Právě tato skutečnost představuje určité nebezpečí spojené se sociálními sítěmi. Díky tomu, že sociální média může aktivně používat kdokoliv, tak je může i kdokoliv zneužít.

1.2 Teorie o roli internetu v politickém dění

Ve druhé polovině minulého století se svět setkal s vynálezem, který navždy změnil svět. S příchodem internetu se lidem po celém světě otevřely dveře k obrovskému množství informací. S postupem let se internet vyvíjel a zakořeňoval do lidské společnosti. V dnešní společnosti je těžké si představit život bez internetu. Lidská společnost se stala silně závislou na přístupu k informacím, jež internet nabízí.

S příchodem a rozšířením internetu se začal používat termín kyberprostor. Existuje mnoho definic pro definování toho, co termín kyberprostor představuje. Toto slovo bylo poprvé použito ve sci-fi románu *Neuromancer*, který v roce 1984 napsal William Gibson. V tomto románu tento termín označuje vesmír digitálních sítí přirovnatelný k bitevnímu poli. Kyberprostor vytvořený Gibsonem umožňoval poznávat pohyblivou geografii informací, které lidské oko nemělo možnost postřehnout (Lévy 200: 82). Termín byl poté převzat a byl využit v rámci nové technologie (internet). Podle Davida Hakkena (antropolog zabývající se novými technologiemi) slovo kyberprostor označuje sociální arénu, do které vstupují všichni sociální aktéři využíváním informačních technologií (cit. dle Macek 2003). Další definice pochází od filozofa Pierra Lévy, který označuje kyberprostor jako nové komunikační prostředí, jež vzniklo ve spojitosti s provázáním počítačů na celém světě (Lévy 2000: 82). Kyberprostor se tak stal místem, které umožnilo svým uživatelům sdílet informace napříč světem. Díky novým technologiím se lidem naskytla příležitost, jak dosáhnout efektivnější výměny informací. Avšak je nutné zmínit, že samotný kyberprostor nemá schopnost automaticky pomoci s rozvojem kolektivní inteligence. Pouze představuje příznivé prostředí, které tento rozvoj podporuje (Lévy 2000: 27). Je to myšleno tak, že aby se nové technologie naplno využily pro šíření a výměnu důležitých informací, je potřeba se do této činnosti

aktivně zapojit. Kyberprostor v tomto případě existuje pouze jako místo pro snazší a efektivnější šíření a výměnu informací, avšak je pouze na uživatelích, jak úspěšně využijí veškerý potenciál nových médií.

S postupem času a rozvojem technologií se kyberprostor stal nedílnou součástí každodenního života většiny lidské populace. Jednou z hlavních stránek lidských životů, kterých se kyberprostor dotýká, jsou nová média. Především platformy sociálních sítí se staly neodmyslitelnou součástí dnešní společnosti. Hlavním aspektem těchto platforem je možnost snadné komunikace, tedy šíření zpráv a médií napříč světem v reálném čase.

Jelikož je internet silně zakořeněn do lidské společnosti, začal se zkoumat vliv internetu na danou společnost. Netrvalo dlouho a objevily se nové teorie v rámci kyberprostoru, vysvětlující role internetu v politickém dění. Postupný vývoj internetu přinesl zrod sociálních sítí. Sociální síť se od svého vzniku v 90. letech minulého století stala nedílnou součástí lidských životů.

Existují zde dva hlavní myšlenkové proudy, jež zkoumají vliv nových medií na politiku. Pokud budeme nahlížet na sociální sítě jako na ovlivňující faktor domácích a světových politik, tak budeme rozlišovat jejich negativní, či pozitivní roli. Na jedné straně máme zastánce toho, že sociální média napomáhají k demokracii a lze přes ně propagovat hodnoty západního světa. Tuto teorii nazýváme kyberpozitivismus. Dále je zde i druhá skupina – kyberpesimisté, kteří nahlíží na nová média spíše v negativním světle. Věří, že sociální sítě mohou být zneužity autoritářskými režimy, které je využijí k politické represe obyvatelstva (Soriano 2013: 332). Avšak vzniká zde i debata, zda vůbec nová média mají nějaký vliv na politiku. Jsou zastánci názoru, že sociální sítě nemají moc aktivně ovlivňovat politické dění. Tento myšlenkový proud se nazývá kyberskeptismus. Mnohdy se tento myšlenkový proud nachází mezi kyberpozitivismem a kyberpesimismem (Morozov 2011). Princip tohoto myšlenkového proudu spočívá v tom, že na sociální média nelze pohlížet jako na něco co dokáže ovlivnit politické dění. Kyberpozitivismus a kyberpesimismus v obou případech říká, že sociální média mají určitou moc. Jsou tedy nějakým způsobem schopna ovlivnit politické dění ve světě. Avšak kyberskeptismus k tomuto postupuje velmi skepticky. Nevidí zde, že by sociální média byla schopna ovlivnit politické dění. Říkají, že sociální média mohou hrát roli v rámci politické agendy, avšak nemají tu možnost je skutečně ovlivnit (Morozov 2011).

Myšleno, tak že sociální média se v politice objevují ale nelze jim přisoudit velkou váhu. Pokud se podíváme na jednotlivé historické události (jako jsou například revoluce), tak k nim docházelo i před vynálezem nových technologií (jako sociální média). Proto není možné říct, že by sociální média byla schopná silně ovlivňovat politiku. V této práci však budeme pracovat pouze s kyberpozitivismem a kyberpesimismem.

Sociální média již od 90. let začala být využívána nejen soukromými osobami. Nevládní organizace, firmy, političtí aktivisté i vlády se začaly aktivně objevovat na sociálních sítích (Shirky 2011: 1). Nová média se tak postupně začala stávat zájmem mnoha politických aktérů. Kyberprostor se stal novou cestou, jak rozsáhle oslovit nespočet obyvatel, a to s využitím minimálního úsilí.

Jako první rozebereme teorii kyberpozitivismu. Většina světové populace přisuzuje internetu spíše demokratické charakteristiky. Toto přesvědčení zaujímá mnoho politických skupin z významných států, například Spojené státy americké (Soriano 2013: 334). Tito aktéři věří, že internet lze používat k propagaci demokracie a hodnot s ní spojených. Sociální sítě tak lze pozitivně využít k zapojení široké veřejnosti do politické agendy. Nová média představují nový způsob, jak dát hlas lidem, mnohdy i těm, co se nachází v politické represi. Sociální sítě mohou sloužit jako nástroj pro lidi bojující za demokracii a svá práva. Již bývalý americký prezident Ronald Reagan v 80. letech sdělil, že státy to budou mít díky internetu těžší a těžší. To ve smyslu toho, že díky internetu bude pro vlády těžší ovlivňovat informace, ke kterým bude mít široká veřejnost přístup. Sám Reagan řekl, že „Goliáš totalismu bude svržen Davidovým mikročipem“ (Rule 1989).

Především ve Spojených státech amerických se myšlenka internetu jako nástroje demokracie těší popularitě. Spojené státy americké označují za svůj cíl zaručit, aby si sociální sítě udržely svou svobodu. Tento cíl je v souladu se strategickými zájmy Spojených států ve smyslu posílení občanské společnosti po celém světě. Sociální média také podporují svobodu projevu, což je pro Spojené státy velmi důležité (Shirky 2011: 2). Americká politička Condolezza Rice označila internet jako jeden z nejdůležitějších nástrojů demokracie a politické svobody (Soriano 2013: 334).

Mezi principy, na kterých kyberpozitivismus stojí, je přesvědčení, že nová média dávají moc utlačovaným skupinám či osamoceným jedincům. Díky novým technologiím se přísun k informacím a zapojení se do politické agendy stává snazší. Kyberprostor představuje důležitý nástroj pro občany, jak vyvíjet tlak na vládu. Občané tím mají způsob, jak se domáhat transparentní a zodpovědné vlády (Soriano 2013: 334).

Nová média jsou dále schopná podporovat mezilidské vztahy a komunity. Díky internetu lidé dokáží utvářet skupiny, a to nejen v rámci hranic států, ale na celém světě. Na základě toho jsou lidé schopni se zorganizovat a domáhat se změny v rámci politické nespokojnosti (Beaumont 2011). S využitím nových medií mají politicky utlačovaní jedinci možnost vytvořit skupiny stejně smýšlejících lidí a domáhat se svobody a lepších vyhlídek. Kyberprostor představuje snadné místo pro tyto skupiny, kde se mohou zkoordinovat a zorganizovat své plány. Menší počty aktivistů jsou takto schopny oslovit obrovské množství populace.

Pro vlády představuje internet mnohdy problém z důvodu kontroly obsahu informací. Sociální média představují způsob, jak se úspěšněji vyhnout státní cenzuře. Díky internetu se informace pocházející z politických režimů snadno dostanou do zbytku světa. Komplikovanější vládní kontrola nad internetem umožňuje, aby se více realistických informací dostalo přes hranice jednotlivých států. Důkazy o politické represii, porušování lidských práv či korupci se tak dostanou do zbytku světa (Soriano 2013: 335). Mnohdy se poté státy nachází v těžké situaci na mezinárodní scéně, kde je na ně vyvíjen tlak, neboť na základě snazšího šíření informací dochází k lepšímu povědomí o dění ve státě. Politicky utlačované skupiny lidí se díky šíření těchto informací mohou aktivně zapojit do politické změny.

Jedním z hlavních zastánců této teorie je Clay Shirky. Teoretik Shirky svůj názor ohledně schopnosti nových medií v ovlivnění politik dokazuje na případu na Filipínách (Shirky 2011: 1). Jednalo se o případ 17. ledna 2001, kdy byl tehdejší filipínský prezident Joseph Estrada nařčen z korupce. Prezidentu Estradovi hrozil impeachment, avšak filipínský kongres rozhodl, že se důkazy spojené s korupcí prezidenta Estrada smetou ze stolu. Toto rozhodnutí pobouřilo filipínské občany, a krátce po rozsudku se obrovské množství občanů rozhodlo jednat. Občané chtěli spravedlnost a potrestat prezidenta Estradu. Široká veřejnost své pobouření sdílela přes internet, na kterém se

zorganizoval i hromadný protest. Přes jeden milion občanů se sešlo v centru města Manily (Aglionby 2001).

Filipínští občané se díky internetu dokázali rapidně zorganizovat a domáhat se politické změny. Tento nátlak ze strany obyvatel dotlačit filipínskou vládu, aby znovu otevřela tento případ. Důkazy prezidentovy korupce se již nemohly ignorovat a 20. ledna byl odsouzen. Poprvé tak sociální média napomohla sesadit hlavu státu ze své funkce (Shirky 2011: 1).

Na tomto případě můžeme vidět, že občané jsou přes sociální sítě schopni lépe zorganizovat svou politickou aktivitu. Díky tomu mají větší možnost se domáhat svých požadavků.

Tento model byl posléze pozorován i v dalších státech. Úspěšný příklad lze vidět ve Španělsku roku 2004. Za pomoci nových médií se španělským demonstrantům podařilo sesadit španělského premiéra Josého Maríu Aznara, neboť dával baskickým separatistům za vinu teroristický útok v Madridu v témže roce (Tremlett 2004), což pobouřilo španělské obyvatelstvo. K dalšímu úspěšnému zapojení nových médií došlo v roce 2009 v Moldavě. Proběhly zde obrovské protesty za účelem sesazení tehdejší komunistické strany pomocí Facebooku a Twitteru (Barry 2009).

Ne vždy jsou však aktivisté úspěšní. Nová média byla využita i v Bělorusku v březnu 2006, kdy občané protestovali proti prezidentovi Alexanderovi Lukaschenko. Tento neúspěšný pokus obyvatel vyústil v Lukashenkovo rozhodnutí si co nejvíce podřídit sociální média (Shirky 2011: 2).

Na těchto příkladech vidíme, že je těžké určit, zda nová média budou, či nebudou úspěšná. Sociální média představují nepředvídatelnou variabilitu. Dopady a role, kterou sociální média budou mít v jednotlivých situacích, je nepředvídatelná. Mnohdy zde vznikají názory, že v rámci politiky internet nepřináší pozitiva. Na základě tohoto přesvědčení vznikla teorie kyberpesimismu.

V tomto myšlenkovém proudu existují názory, že internetu by se neměla přisuzovat až moc velká síla. Jak již bylo řečeno, mnoho aktérů vidí sociální sítě jako nástroj, jak propagovat demokracii ve světě. Avšak kyberpesimismus tvrdí, že se sociálním sítím nedá tolik důvěřovat. Je důležité nahlížet i na možné negativní stránky, které sociální sítě představují pro samotnou politiku (Morozov 2011: 19). Hlavním argumentem toho

přesvědčení je skutečnost, že sociální sítě mohou být zneužity. Internet nelze brát jako idealistické místo, kde nikdo nemůže uzurpovat práva druhého. V tom spočívá problém kyberutopismu. Kyberutopismus označuje jakousi naivní představu, že je kyberprostor svobodný a neovlivnitelný (Morozov 2011: 19). Názor, že internet upřednostňuje utlačovanou skupinu nad samotnými utlačovateli, je idealistický. Nelze neuznávat možnost, že by internet byl využíván i autoritářskými režimy. Internet představuje snadný nástroj pro diktaturu a šíření propagandy, opomíjet tuto skutečnost nelze. Kyberpesimismus šíří povědomí o tom, že autoritářské režimy internet využívají jako politický nástroj. Slouží k monitorování jejich občanů a aktivně využívají cenzury ve svůj prospěch. Často lze v těchto autoritářských zemích spatřit především silnou nacionalistickou agendu a xenofobii (Morozov 2011: 19). Idealistické myšlenky, že internet je demokratickým místem pro šíření západních hodnot, jsou nerealistické.

Na Blízkém východě, kde se právě autoritářské režimy vyskytují, nelze označit internet jako demokratický nástroj. Podle Morozova se zde nachází odlišné faktory, které budou hrát důležitější a úspěšnější roli (Morozov 2016: 19). Morozov, stejně jako další zastánci kyberpesimismu, jsou toho názoru, že v případě Blízkého východu nehraje internet velkou roli (Morozov 2016: 20). Vnitřní politika, vnější konflikty a předešlé režimy hrají důležitější roli pro úspěšnou demokratizaci. Občané těchto států budou dotlačeni k revoltě na základě své ekonomické situace a politické utlačení. K internetu se lidé obrátí za účelem nalezení pochopení a stejně smýšlejících lidí. Jak Morozov udává, nová média mohou napomoci k pozměnění podoby revoluce, avšak nejsou důvodem, proč by revoluce vznikla. Revoluce napříč historií vznikají na základě kulturních faktorů, proto nelze brát nová média jako jakousi jiskru, jež přinese politickou změnu ve státě (Morozov 2011: 19).

Dalším argumentem této teorie jsou lidské vazby, které vznikají v kyberprostoru. Vztahy, jež se utváří přes internet, jsou slabé. Internet je schopen shromáždit obrovské počty lidí, avšak tyto sociální skupiny nejsou silné. Mnoho aktivistů na sociálních sítích zůstává na sociálních sítích. Dotáhnout své činy až do reálného světa nedovede každý. Tito občané jsou mnohdy pod politickou represí a fyzickým násilím, díky čemuž je řada aktivistů donucena od svých požadavků odstoupit (Soriano 2013: 338).

Příklad kyberpesimismu lze vidět na íránské twitterové revoluci v roce 2009. V samotných zážitech íránské revoluce se Twitteru přisuzovala důležitá role. Od televizních zpráv až po internetové blogy se objevoval stejný názor, že Twitter pomohl šířit povědomí o íránské revoluci. Již zmíněný Clay Shirky (cit. dle Morozova 2009: 10–11), zastánce kyberpozitivismu, prohlásil, že íránská revoluce byla první revolucí, která se vymrštila do globální agendy a i transformovala právě díky sociálním sítím.

Andrew Sullivan² (cit. dle Morozova 2009: 10) se díky jeho proklamaci o pozici Twitteru a nových médií v politice proslavil. O íránské revoluci prohlásil, že „Revoluce bude twitterovaná“ a samotný Twitter označil jako „rozhodující nástroj pro organizovaný odpor v Íránu“. Na základě jeho názorů a jeho aktivní propagaci Twitteru v době íránské revoluce je Andre Sullivan označován jako patron íránské twitterové revoluce.

Myšlenku toho, že sociální sítě dokáží ovlivnit politiku, je možné podložit na historických precedencích. Paralelu s internetem lze vidět s vynálezy předešlých generací. Příkladem lze zmínit východní Evropu před třiceti lety. Za pomoci faxů a xeroxových kopií se v Lipsku v roce 1989³ podařilo úspěšně pomoci dojít k revoluci (Nelsson 2019).

Avšak Sullivanova vidina íránské twitterové revoluce nepřetrvávala dlouho. Názory lidí, kteří věřili, že Twitter napomůže dosáhnout revoluce v Íránu, se rapidně proměnily v pesimistické vyhlídky. Teheránu se podařilo vyhrát nad Twitterem a vidina revoluce byla potlačena. Podle Morozova (2011: 20) je odpovídající spíše porovnávat íránskou revoluci k Pekingu⁴, než k revoluci v Lipsku v roce 1989.

Na základě Íránské revoluce kyberpesimismus potvrzuje své přesvědčení o vlivu sociálních sítí na politiku. Řada názorů je postavena na tom, že neúspěšnost této revoluce je jasným ukazatelem bezmocnosti sociálních sítí v ovlivňování politiky. Avšak kritici tohoto názoru tvrdí, že neúspěšnost twitterové revoluce není hned jasnou odpovědí na otázku, zda sociální sítě hrají důležitou roli v politice. Jsou zde zastánci, kteří stojí za tím, že selhání této revoluce neznamená, že ji sociální sítě nikterak

² britsko-americký spisovatel, editor a bloger

³ série klidných protestů proti tehdejší vládě

⁴ potlačení demonstrací v roce 1989, událost známá jako Masakr na náměstí Nebeského klidu

neovlivnily (Morozov 2009: 11). Je těžké určit, jak by íránská revoluce v roce 2009 vypadla bez jakéhokoliv zapojení sociálních sítí.

Pokud porovnáme myšlenkové proudy kyberpozitivismu a kyberpesimismu, kyberpozitivismus zastupuje především myšlenku, že nová média jsou schopna pozitivně ovlivnit politické dění. Příkladem tohoto lze uvést propůjčení určité politické moci obyčejným lidem – myšleno tak, že političtí aktivisté mají možnost využívat sociální média k šíření vlastního politického přesvědčení. Dále je to schopnost mobilizovat rozličné politické aktivisty. Důležité je také efektivní komunikace a možnost snadné organizace jednotlivých politických aktivit (například protesty). Na druhou stranu jsou kyberpesimisté velmi negativní vůči roli nových médií v politice. Zastánci tohoto myšlenkového proudu stojí za tím, že pokud jsou nová média opravdu schopná hrát roli v politickém dění, tak spíše budou zastávat roli negativní. Příkladem je především zneužívání nových médií autoritářskými režimy. V rukou těchto režimů se nová média mohou stát nástrojem vládnoucí elity k represii vlastního obyvatelstva. Je však důležité si uvědomit, že sociální média se formují podle toho, kdo je využívá. Proto je nelze označit přímo za negativní či zlá.

1.3 Metodologický postup

Cílem této práce je vysvětlit, jakou roli sehrály sociální sítě v průběhu událostí během arabského jara. Pro analýzu byl zvolen Egypt a Bahrajnu. Důvodem pro tuto volbu je určitý předpoklad, jakou roli měly sociální sítě v obou zemích v době arabského jara. Do této analýzy vstupujeme s předpokladem, že v Egyptě hrály sociální sítě pozitivní roli v době protestů, avšak v případě Bahrajnu předpokládáme spíše negativní roli.

V rámci analýzy se zaměříme na zkoumání následujících bodů: využití sociálních sítí k mobilizaci. Budeme zkoumat, jak byly platformy Facebook a Twitter využity k šíření povědomí o protestech a mobilizaci politických aktivistů. Zaměříme se na to, jakou formou k mobilizacím doházelo a zda byly úspěšné. Dalším bodem pro analýzu je výskyt odporu. Zde budeme zkoumat, s jakou formou odporu se politický aktivismus setkával na sociálních sítích. Zaměříme se také na to, jak online aktivity těchto

politických aktivistů vyústily v odpor i v reálném světě (příkladem je zatýkání občanů na základě jejich online aktivity). Političtí aktivisté se v době arabského jara nesečkávali s odporem pouze ze strany vlády, ale také od ostatních občanů. Část odporu na politické aktivisty pocházela od provládně smýšlejících občanů. Tito občané také využívali sociální média k represi a boji proti těmto politickým aktivistům. Třetím bodem analýzy je, zda docházelo k uskutečňování požadavků politických aktivistů prezentovaných na sociálních sítích. V tomto bodě nejprve identifikujeme požadavky politických aktivistů, které sdíleli přes sociální média. Následně stanovíme, zda došlo k naplnění daných požadavků, či zda byly političtí aktivisté neúspěšní. V rámci jednotlivých případových studií (Egypt a Bahrajn) budeme přistupovat k analýzám odděleně. Požadavky, jež měli občané jednotlivých států, nebudeme slučovat, ale budeme k nim přistupovat odděleně i přes možné podobnosti. Čtvrtým bodem této analýzy bude využívání sociálních médií pro vládní propagandu. Zde budeme nahlížet na to, jak v předmětné době jednotlivé země (Egypt a Bahrajn) využívaly sociální média (Facebook a Twitter) pro vládní propagandu a zvýšení státního vlivu v daných státech. V rámci tohoto bodu se také zaměříme na vývoj státní propagandy v daných státech. V tomto bodě budeme zkoumat i to, zda státy (Egypt a Bahrajn) již od začátku přisuzovaly sociálním sítím politickou moc, či zda k tomuto východisku došly na základě vývoje protestů v jednotlivých zemích. Posledním bodem analýzy bude zjistit, jak se sociální sítě (Facebook a Twitter) v dané době využívaly jako nástroj represe (např. zatýkání občanů na základě online aktivity či online vyhrožování). Těchto pět bodů analýzy pomůže určit, zda sociální sítě měly pozitivní, či negativní roli v Egyptě a Bahrajnu v době arabského jara.

V rámci sběru dat budeme vycházet z obsahu sociálních sítí (Facebook a Twitter), ale i z odborné literatury a dalších médií (YouTube).

2 Role sociálních sítí v Egyptě během arabského jara

Egyptská politická sféra se nacházela v krizi již dlouhé roky před vypuknutím arabského jara. Obyvatelstvo Egypta nemělo důvěru ve svou vládu, a proto jí obyvatelstvo neprokazovalo žádnou podporu (McGreal 2011). Vláda Husního Mubáraka⁵ se setkávala se silným odporem. Tehdejší prezident Mubárak vládl železnou pěstí a byl znám pro svoji brutalitu, pomocí které se domáhal autority. U moci se držel dlouhých třicet let, avšak nespokojenost egyptského obyvatelstva se každým rokem jeho vlády zvyšovala. Tato nespokojenost obyvatelstva byla výsledkem utlačování a nespravedlnosti ze strany Mubárakovy vlády (BBC 2011). Jeho vláda započala roku 1981 poté, co minulý vládce země, Anvar as-Sádát, zemřel následkem atentátu. Mubárak převzal vládu nad Egyptem a začala se projevovat jeho vzrůstající paranoia z možného sesazení (Michaelson 2020). Následkem toho se Egypt přeměnil v krutý policejní stát, kde obyvatelstvo ztratilo důvěru ve vlastní vládu. Jeho krutá politika, korupce a jím vytvořený policejní stát vytvářel prostředí, kde se obyvatelstvo necítilo v bezpečí a kde byla jejich svoboda uzurpována (BBC 2011). Právě jeho dlouholetá autoritářská vláda a přístup k obyvatelstvu nakonec vyústily v obrovské protesty, později označované jako arabské jaro.

Důvodem protestů byla právě občanská nespokojenost s Mubárakovým režimem. Lidská práva, důstojnost a životní úroveň byla politickou elitou opomíjena. Především chudá vrstva obyvatelstva se nacházela v nejtěžších podmínkách. Špatná ekonomická situace a vysoké ceny základních surovin představovaly nejen pro tyto obyvatele problém. Vláda před začátkem protestů také využívala strach, aby se udržela u moci. Avšak obyvatelstvo mělo dost utrpení a útlaku ze zneužívání moci a celkové manipulace obyvatelstva. Avšak Egyptané se po období útlaku postavilo proti režimu.

V Egyptě se začátek protestů v Káhiře datuje ke dni 25. ledna 2011 a je brán jako první protest v Egyptě spadající pod arabské jaro. V tomto protestu se demonstrujícím podařilo zaplnit náměstí Tahrír a následně rozšířit revolučního ducha do dalších větších měst (Safi, Michael – Voce, Antonio – Hulley-Jones, Frank – McMullen, Lydia 2021).

⁵ Čtvrtý prezident Egypta, období vlády od roku 1981 do roku 2011

Během protestů se aktivisté domáhali několika změn. Hlavním požadavkem bylo sesazení Mubáraka a jeho režimu. Obyvatelstvo doufalo v navrácení důstojnosti a spravedlnosti ve státě a že za pomoci revoluce získají svá práva a hlas ve vlastním státě (Frontline PBS 2018). Mubárakova vláda v obyvatelstvu vzbuzovala nespokojenost, neboť se Egypťané denně setkávali se státní korupcí a zneužívání moci ze strany vlády. Jejich svoboda, pocit bezpečí a další základní práva na život nebyly státem zajištěny. Egyptská vláda místo toho, aby tyto práva svému obyvatelstvu zajišťovala, spíše svoji moc zneužívala (Frontline PBS 2018). Stát má právě pomocí státní moci pomáhat obyvatelstvu a zajistit základní lidská práva, pokud tak stát nečiní, tak selhává. Kruté podmínky, ve kterých se egyptské obyvatelstvo nacházelo, vytvořily i slogan demonstrací během arabského jara. Tento slogan, „chleba, svoboda a sociální spravedlnost“ („*Aeesh, horeya, aadala igtmaaya*“), odrážel situaci, ve které se obyvatelstvo nacházelo (Michaelson 2020). Dále zde vidíme, že se obyvatelstvo setkávalo se špatnými životními podmínkami, které neumožnily přístup k základním komoditám (příliš vysoké ceny). Jejich volání po chlebu je jasným ukazatelem, že se setkávali s neschopností zajistit si potraviny a další základní suroviny pro život. Tento slogan tedy shrnuje hlavní problémy, u kterých egyptské obyvatelstvo doufalo, že se s revolucílepší.

Důležitou inspirací pro egyptskou revoluci bylo dění v Tunisku. Zde hrál klíčovou roli Muhammad Buazízi a jeho sebeupálení ze dne 17. prosince 2011. Jeho motivem byl protest proti tamní vládě. Záběry jeho činu se pomocí sociálních sítí šířily po celém Tunisku. Tyto záběry pobouřily zejména obyvatelstvo z města Sidi Bouzid⁶, které následně vyšlo do ulic demonstrovat. Netrvalo dlouho a celé Tunisko zaplavila vlna protestů (Chulov 2020).

Počáteční odezva proti probíhajícím demonstracím byla hrubá síla. Během těchto demonstrací policejní složky úmyslně střílely po demonstrantech. Podle policejních hlášení se snažily především střílet do hlav a hrudníků (Michael 2011). Je jasné, že se úmyslně snažili připravit co nejvíce občanů o život. Výsledkem byla ztráta 846 lidských životů. Rozhodnutí pro reakci v této formě stanovil tehdejší ministr vnitra Habíb al-Adly. Využití hrubé síly policejních složek bylo prokázáno na základě výpovědí očitých

⁶Odkud pocházel Muhammad Buazízi

svědků, videoklipů a fotek z protestů (Michael 2011). Mubárakův režim nebyl schopen udržet protesty pod kontrolou. Sám Mubárak byl pak po několika dnech ze své funkce sesazen. Konec jeho vlády oznámil Umar Sulejmán⁷ prostřednictvím videozprávy, která trvala třicet sekund. V této zprávě Sulejmán udával, že na základě okolností, ve kterých se stát v dané době nacházel, se prezident Mubárak rozhodl ze své funkce odstoupit (Michaelson 2020). Mubárak a jeho syn byli poté 13. dubna zadrženi po dobu 15 dnů. Během této doby se vyšetřovala jejich údajná korupce a spojitost s policejní brutalitou během protestů (Michael 2011). Soud v roce 2012 rozhodl Mubáraka uvěznit na doživotí. Toto rozhodnutí bylo založeno na základě důkazů dokládajících jeho rozhodnutí úmyslně povraždit demonstranty. Avšak v roce 2017 byl Mubárak z vězení propuštěn (Michaelson 2020).

Mubarákovo sesazení z pozice hlavy státu vyvolalo velké nadšení napříč státem. Sesazení Mubáraka přisuzovaly egyptští občané k historickému úspěchu (BBC 2011).

Demonstrantům v Egyptě se podařilo dosáhnout jejich cíle. Jejich úspěšný boj za demokratizaci země se stal inspirací pro mnoho dalších obyvatel regionu. Za tímto úspěchem stojí mnoho variabilit a jednou z nich byly sociální média. Díky sociálním sítím občané Egypta viděli realistické dění v ostatních zemích (příkladem je dění v Tunisku) a změny, které tam přicházejí.

Obyvatelé tyto média využívali ke komunikaci a organizaci protestů v době arabského jara. Sociální sítě představovaly způsob, jak šířit dokumenty, videa a fotky. Je zde však otázka, zda jejich role byla čistě pozitivní, či nikoliv.

V této kapitole budu zaměřovat na platformy Facebooku a Twitteru. Popíši zde jakou roli jednotlivé platformy zastávaly během výzkumného období v této zemi. Budu zkoumat jak Facebook a Twitter pojednával o důležitých událostech v Egyptě během arabského jara. Dále jak se zmíněné sociální sítě využívaly v šíření revolučního ducha a jejich využití ke shromažďování demonstrantů.

⁷ Viceprezident Egypta v roce 2011

2.1 Role Facebooku v egyptské revoluci

Egypt se již před arabským jarem setkával se vzrůstajícím počtem uživatelů sociálních médií. Platforma Facebooku zde měla v roce 2011 v přepočtu 5 milionů uživatelů (PBS Newshour 2011). Již před protesty v roce 2011 se zde Facebook využíval pro politické účely. Příkladem byla facebooková skupina *April 6 Youth Movement*⁸, založená v roce 2008. Tato skupina vznikla za účelem získání podpory v rámci pracovních stávek. Političtí aktivisté poté tuto stránku využili i v rámci protestu ze dne 25. ledna 2011 (Frontline PBS 2011). Na příkladu této facebookové stránce můžeme spatřit, že sociální sítě dokázaly fungovat jako jakýsi nástroj pro zvýšení politických aktivistů a šíření informací. Lze tedy tvrdit, že se platformám jako Facebook podařilo vytvořit prostředí pro zlepšení politické angažovanosti ve státě.

Političtí aktivisté využili rychlost nových sociálních sítí, se kterou vláda nebyla dostatečně seznámena a díky tomu nevěděla, jak efektivně reagovat. Když bylo zjevné, že političtí aktivisté využívají Facebook a další sociální sítě pro šíření revolučního ducha, vláda nebyla schopna to zastavit (Guest 2022). V případě tradičních médií šlo dosáhnout cenzury snadným způsobem, avšak nová média představovala výzvu. Káhira se snažila již na začátku vypořádat se sociálními sítěmi (internetem), avšak nedá se říci, že by byla vláda úspěšná. Jako příklad lze uvést rozhodnutí vlády „vypnout“ internet. Na počátcích egyptské revoluce začala vláda spatřovat, že obyvatelé využívají sociální média ke komunikaci a mobilizaci. Na základě toho se Káhira rozhodla pro drastický krok a zamezila občanům přístup k internetu, a tedy i k informacím ohledně probíhajících protestů. Neúspěšnost tohoto kroku spočívá v tom, že lidé našli cestu, jak se i přes omezený přístup k internetu domluvit prostřednictvím sociálních sítí (Richtel 2011). Více o této události je v kapitole 2.2. Na základě této události lze tvrdit, že egyptská vláda uznala politickou moc, kterou sociální média skrývala.

Egyptské obyvatelstvo v rámci využívání sociálních sítí pro své demonstrace mělo určitou výhodu. Egyptská populace byla dobře seznámená s blogerskou scénou. Ještě před vypuknutím arabského jara se Egypťané aktivně zapojovali do aktivit spojených s blogováním. Tato země má dlouhou historii digitálních disidentů, kteří měli jasnou představu o tom, jakou politickou moc sociální média představují (Faris 2012: 104). Je

⁸ Hnutí mládeže 6. dubna

tedy jasné, že političtí aktivisté v Egyptě v době arabského jara využití sociálních sítí pro své demonstrace brali jako výhodný krok. Historie využívání blogů pro informování egyptského obyvatelstva o státní korupci a zneužívání moci naučila obyvatelstvo využívat sociální média pro sběr informací. Mezi významné blogery, kteří připravili základy pro egyptské demonstrace v rámci sociálních médií, patří Malek Mostafa, známý pod online pseudonymem Malcom X. Příkladem jeho online politické aktivity je událost ze dne 25. října 2006. Tohoto dne byl Mostafa svědkem masového znásilňování žen muži patřícími k Mubárakově režimu. Tuto událost Mostafa sdílel jako příspěvek na svém blogu, který se poté rozšířil po celém Egyptě. To mělo za následek ohromnou odezvu a demonstrace domáhající se ženských práv v Egyptě (Faris 2012: 105). Na tomto příkladě lze vidět, jak již před arabský jarem měly sociální média politickou moc v ovlivňování dění v Egyptě. Sociální média byla místem, kde se egyptská populace obracela ke zprávám bez cenzury a kde obsah měl moc ovlivnit chování uživatelů (účast na demonstracích či dialogu o daném problému).

Protesty, které vzplanuly napříč Egyptem, neměly jasného vůdce. Avšak díky sociálním sítím dokážeme určit významné postavy stojící za arabským jarem (alespoň z pohledu internetu). Jedním z takových lidí je Wáíl Ghoním. Svojí známou internetovou identitu Ghoním získal právě díky jeho příspěvkům na Facebooku a Twitteru (CBS 2011).

Důležitým příspěvkem Wáíla Ghoníma k průběhům protestů bylo vytvoření facebookové stránky „*We are all Khaled Saeed*“⁹. Tuto internetovou stránku Ghoním založil k úctě památky jmenovaného Chálida Sajjída. Sajjíd¹⁰, který byl policií ubit k smrti, se stal jakýmsi symbolem egyptských protestů (Parvaz 2012). Jeho mučednictví se stalo symbolem pro vytvoření zmíněné facebookové stránky a s tím spojený začátek arabského jara v Egyptě. Jeho tragický konec se odehrál 6. 6. 2010, kdy se ho egyptská policie rozhodla na veřejnosti zatknout. Toto násilné zatýkání vyústilo v tragickou smrt Sajjída. Toto násilné využití moci autoritami nebylo nikterak výjimečné, avšak díky novým médiím se podařilo něco nečekaného. Bratrovi Chálida Sajjída se podařilo zachytit fotografii mrtvoly svého bratra (CBS 2011). Na fotografii, kde lze vidět

⁹ „Mi všichni jsme Chálid Sajjíd“

¹⁰ 27. ledna 1982 – 6. 6. 2010

zneužívání státní moci si dávala vláda velký pozor, neboť mohla být prostředkem kompromitace. Velice se snažili, aby se takovéto důkazy nedostaly na veřejnost (Badr 2021: 530). Avšak bratrovi Sajjída se podařilo takovouto fotografií získat. Důkaz brutality státu, který daná fotografie představovala, se dostal na veřejnost. Jeho bratr nasdílel fotografii Chálida Sajjída naživu a vedle toho jeho posmrtnou fotografii. Takovýto kontrast mnohým pozorovatelům přinesl silné emoce. Lidé viděli, že takhle to dále nejde. Mnozí uživatelé se domáhali změny, mezi ně patřil i Wáil Ghoním. Ghoním proto vytvořil již zmíněnou facebookovou stránku „*We are all Khaled Saeed*“. Původně tato stránka měla přinést Sajjídovi spravedlnost. Ghoním věřil, že pokud lidé vytvoří dostatečný nátlak na vládu, tak budou zodpovědní policisté potrestáni. Chtěl vytvořit prostor pro dialog mezi občany a vládou. Když Ghoním tuto facebookovou skupinu založil, prvních 24 hodin pečlivě naplánoval. Nasdílel principy dané skupiny a představil důvod vzniku skupiny. Pomocí příspěvků, které do skupiny Ghoním dával, chtěl ostatním ukázat, že to, co se stalo Sajjídovi, se děje po celém Egyptě denně (Reed 2016: 13). Stránka postupně rostla a s tím i nepokoje na Blízkém východě. Politické dění v Tunisku přineslo mnohým egyptským občanům naději. Právě facebooková stránka vytvořená Ghonímem představovala nástroj, jak docílit změny. 15. ledna 2011 Wáil Ghoním zveřejnil na Facebooku novou událost, za deset dní se vyjde do ulic a sesadí se Hasír Mubaráka. Desítky tisíc lidí se proto vydaly do ulic a arabské jaro v Egyptě započalo (Fronline PBS 2018).

Tato internetová stránka již od začátku protestů sloužila jako online kampaň s cílem sesazení tehdejšího prezidenta Hosního Mubaráka (McGreal 2011). Právě díky existenci sociálních médií bylo možné vytvořit takovouto stránku a šířit příběh Chálida Sajjída. Z tohoto pohledu bychom mohli vidět pozitivní roli sociálních sítí na protestech v Egyptě v daném výzkumném období. Avšak, jak sám Ghoním později uvádí: „*Nejtěžší je sledovat jak nástroj, který nás předtím všechny dal dohromady, nás teď rozděluje... Tyto nástroje pouze umožňují, aby byly kýmkoliv zneužity. Nerozlišují mezi dobrem a zlem.*“ (Wael Ghonim 2018). Ghoním zde poukazuje na to, že sociální média jsou nástrojem, který získá vlastnost (buď jsou „dobrá“, nebo „zlá“) podle toho, v jakých rukou se nachází. V případě autoritářské vlády představují sociální média nástroj pro jejich propagandu. Dále lze využívat sociální média k represí obyvatelstva a prosazování

moci. Stejně tak jak je lze využít ke „zlu“ mají sociální média tu schopnost dát hlas politickým aktivistům v jejich boji právě proti tomuto „zlu“. Nelze tedy označit sociální média za zásadně dobrá, či zlá.

Na Ghonímově stránce „*We are all Khaled Saeed*“ byl zorganizován protest dožadující se změny ve státě. Právě tento protest 25. ledna 2011 započal arabské jaro v Egyptě (CBS 2011). Přes tuto stránku se protesty organizovaly již v roce 2010. Wáíl Ghoním a Abdal Rahman Mansúr, spoluzakladatel této stránky, organizovali přes tuto facebookovou skupinu protesty v období léta a podzimu roku 2010. Během této doby tato skupina rostla na popularitě. Popularita této stránky vzrostla až tak, že na začátku arabského jara v Egyptě měla přes 380 000 členů (Faris 2012: 106).

Den před protesty 25. ledna 2011 nasdílel Ghoním do skupiny informace o podobě protestu následujícího dne. Ghoním představil, kdo demonstranti jsou, proč demonstrují, proč byl zvolen 25. leden, jejich požadavky, datum a čas setkání, pokyny pro demonstranty a hesla dané demonstrace. Především se dbalo na to, aby demonstrace byla klidná a organizovaná (Reed 2016: 16–17). Důvodem pro to, aby demonstranti nebyli agresivní, bylo to, aby se ukázalo, že nejsou násilníci. Chtěli dokázat, že problémová je zde vláda. Proto se chtěli vyvarovat možným důkazům (videím a fotografiím) šířícím se přes tradiční a nová média.

V průběhu arabského jara padlo mnoho hesel, které demonstranti propagovali. Kromě již zmíněného „chleba, svoboda a sociální spravedlnost“ („*Aeesh, horeya, aadala igtmaaya*“) zde například zaznělo heslo „Egyptské dívky jsou červenou linií“ („*Banat Masr khat ahmar*“). Toto heslo vzniklo poté, co se přes sociální média rozšířilo video, kde voják zmlátil a vysvlékl dívku podílející se na jedné z demonstrací. Toto video rozbouřilo především egyptské ženy, které se následně rozhodly protestovat proti státní brutalitě na ženách (Ali 2012). Během demonstrací tak vznikaly další a další hesla, jež se šířila ulicemi Egypta a přes sociální sítě. Vznikající hesla odrážely kromě situace, ve které se občané nacházeli, také kroky, které vláda činila, aby politické aktivisty zastavila. Příkladem toho je heslo „Zabijte Chalída, zabíjte Mina, Vaše kulky nás činí silnějšími“ („*Ti'tl Khaled; ti'tl Mina; kul rosasa bitaweena*“). Toto heslo bylo kromě smrti Chalída Sajjída také ve spojitosti s úmrtím Mina Daniela (Ali 2012). Jeho tragická smrt se odehrála během demonstrace 9. října 2011. Mina Daniel plánoval

demonstraci, která měla být poklidná, zdokumentovat na svém blogu. Avšak tato demonstrace se proměnila v krvavý boj mezi demonstranty a egyptskou armádou. Mina Daniel byl jeden z mnohých, kteří byli ten den armádou zastřeleni (Fathi 2012).

Během arabského jara se Ghoním snažil pomocí Facebooku docílit angažovanosti dalších politických aktivistů. Jeho plán, jak zapojit co nejvíce občanů Egypta, započal právě na Facebooku. Doufal, že mnozí se zapojí formou „*lajků*“ a komentářů. Dále doufal, že i další uživatelé a členové skupiny „*We are all Khaled Said*“ budou sdílet protivládní příspěvky a důkazy o zneužívání státní moci. Plánoval, že tato online aktivita se poté přelije do off-line (Reed 2016: 14). Chtěl, aby se lidé zapojovali do odboje po krůčcích. Nejdříve menší reakce na platformě Facebooku („*lajky*“ a komentáře) a poté i vytváření vlastních příspěvků. Ghoním plánoval, že tyto kroky v lidech vytvoří protivládního ducha a že se posléze budou i aktivně zapojovat do demonstrací. Mezi jeho další plány pro šíření demonstrací bylo i to, aby členové dané facebookové skupiny šířili fotografie se sloganem „*Kullena Khaled Said*“¹¹ (Reed 2016: 14). Tento krok měl ještě více šířit povědomí o Sajjídovi a jeho příběhu a započít tak dialog o skutečném dění ve státě.

Avšak Ghoního online aktivita nezůstala bez povšimnutí. Krátce poté, co protesty započaly, byl Ghoním zatčen a byl v policejní vazbě od 28. ledna po dobu jedenácti dnů. Po celou tuto dobu byl držen se zavázanýma očima, avšak ani tato zkušenost jej nepřinutila přestat šířit povědomí o dění na Blízkém východě (Frontline PBS 2018).

Další významnou politickou osobností arabského jara byla Nora Younis. Její online politická aktivita započala v roce 2005 prostřednictvím internetových blogů. Patří mezi první novináře, kteří v Egyptě informovali online o demonstracích a porušování lidských práv. Younis události jako demonstrace či sexuální napadení státní policií natáčela a později přes její blog šířila. V době arabského jara se však Younis zaměřila spíše na dokumentaci demonstrací přes tradiční média. Během protestů si Younis pronajala pokoj v jednom hotelu v Káhiře, který měl výhled na most Qasr El-Nil. Právě tento most se stal důležitou součástí egyptských demonstrací¹². Na balkoně tohoto hotelového pokoje poté Younis natáčela průběh demonstrace. Zdokumentovala šest

¹¹ „Mi všichni jsme Chalída Sajjíd“

¹² Tento most směřoval na náměstí Osvobození

hodin, během kterých se demonstrace postupně proměnily v krvavé boje. Na tomto mostě policie útočila na demonstranty pomocí slzného plynu, obušků. Natočila, jak policie do demonstrantů střílela a přejížděla je obrněnými vozy. Později video nasdílela přes internetovou stránku Al-Masry Al-Youm (Guest 2022).

Facebooková skupina April 6th Youth Movement je jasným příkladem popularity této sociální platformy během arabského jara. Tato skupina měla v roce vzniku (2008) 822 560 uživatelů. Po vypuknutí demonstrací v Egyptě se tato facebooková skupina rozšířila přibližně na 5 miliónů členů (Faris 2012: 106). Důležitou aktivitou této stránky byla organizace protestů v den pohřbu Chalífa Sajjída (Reed 2016: 14). Na základě toho lze pozorovat, že členové těchto facebookových skupin, aktivních během arabského jara, smýšlely stejně a měly společné cíle.

Důležitým aktérem na Facebooku bylo i politické hnutí Kefaya. Mladší členové tohoto hnutí bojující za změnu ve státě vytvořili v březnu 2008 vlastní facebookovou skupinu. Tato skupina byla dále v době arabského jara aktivní za účelem sesazení Mubáraka z funkce (Faris 2012: 106).

Pro šíření povědomí o dění ve státě hrál důležitou roli takzvaný *News Feed*. Díky tomuto nebylo třeba, aby uživatelé klikali na jednotlivé stránky a odkazy. Díky *News Feedu* stačilo, aby uživatelé projížděli platformou Facebooku. Zde měli přístup k informacím o dění v Egyptě a o průběhu protestů na jednom místě (Frontline PBS 2011).

Aktivisté na Facebooku záměrně vytvářeli příspěvky, které se domáhaly interakce od ostatních uživatelů. Díky „*lajkům*“ a komentářům pak algoritmus vypočetl vysokou angažovanost na daném příspěvku a více jej dále šířil (Frontline PBS 2018). Na základě tohoto se političtí aktivisté snažili získat větší povědomí a angažovanost široké veřejnosti.

Facebookové skupiny, jako „*April 6th movement*“ a „*We are all Khaled Said*“ zformovaly podobu egyptské revoluce. Přes tyto stránky občané Egyptka nejen získali přístup k informacím o dění v jejich státě, ale také vůli postavit se a bojovat společně proti státnímu režimu. Díky těmto stránkám měli lidé snadný přístup k politické angažovanosti a k podílení se na protivládních aktivitách. Přes facebookové skupiny se lidé dokázali mezi sebou podpořit a zorganizovat se v boji proti dosavadnímu

režimu. Díky jednoduchým „*lajkům*“ či komentářům, které uživatelé u příspěvků zanechali, se také politicky angažovali v boji proti vládě. Postupně v nich rostla protivládní nálada, která se zvyšovala až vedla k fyzické účasti na demonstracích během arabského jara.

Egyptské protesty v době arabského jara měly velkou účast. Což podle Lynn St. Amoura (cit. podle Prodhan 2016) umožnily právě sociální média. Amour, prezidentka Internetové společnosti, sdělila, že sociální platformy, jako Facebook a Twitter umožnily komukoliv se podílet na této revoluci. Právě v případě Facebooku stačilo, aby osoba vstoupila do jakékoliv facebookové skupiny, která se na této platformě vytvořila pro politické účely. Občané, kteří si nikdy nemysleli, že by se podíleli na protestních aktivitách, tak činili i prostým posláním zpráv. To vše z pohodlí domova. Avšak i použití sociálních sítí k politickým aktivitám znamenalo nebezpečí.

Se vzrůstajícím neklidem se vláda snažila najít řešení. Káhira si uvědomovala, že je v ohrožení. Egyptští obyvatelé začali získávat větší moc. Internet jim v určitém smyslu umožnil získat takovou moc. Z tohoto důvodu se egyptská vláda rozhodla zamezit přístupu k sociálním médiím (BBC 2011 a). Chtěla tak zamezit průchodu informací a doufala, že občané přijdou o svůj hlavní organizační nástroj. Miliony Egyptanů byli ze dne na den odstřiženi od zbytku světa. V noci na 28. ledna se Egypt naprosto odpojil od globální sítě. Egyptské autority šly ještě dále a zamezily funkčnosti oficiálních DNS¹³ (Ritchel 2011). To zapříčinilo, že uživatelé v Egyptě nebyly schopni získat na zadané stránky přístup. Zde však vláda neskončila. Vodafone Egypt vydal prohlášení, že jim bylo nařízeno pozastavit veškeré mobilní služby. Společnost uvedla, že „*podle egyptského zákona autority mají to právo takovéto nařízení vydat a my se jim musíme podříditi*“ (Prodhan 2011).

Hlavním problémem byla skutečnost, že egyptský kyberprostor byl jednoduchý v tom smyslu, že zde existovalo minimum společností nabízejících internetové služby. Existující monopol vládě usnadňoval mít snazší kontrolu nad přístupem k internetu. V teorii, pokud existuje diverzní trh s internetovými službami, díky čemuž je více

¹³ Domain Name Server: systém doménových jmen sloužící k výměně informací. Hlavním úkolem jsou vzájemné převody doménových jmen a IP adres)

chaotický, snižuje možnost ovládnutí přístupu vládou (Garside 2011). Díky této jednoduchosti bylo pro egyptskou vládu snadné „vypnout“ internet ve státě.

Záměrné zamezování přístupu k internetu způsobilo ještě větší nesouhlas s tavním režimem. Občané však neměli moc toto vládní rozhodnutí změnit, stejně i společnosti Facebook a Twitter. Dan Rose (Prodhán 2016), který se v tuto dobu staral o světový obchodní rozvoj ve firmě Facebook, přiznal, že „Facebook se aktivně snaží umožnit přístup ke své platformě komukoliv, avšak společnost jako taková potřebuje udržet dobré vztahy s vládami po celém světě. Z toho důvodu můžeme dělat jenom to, co umíme“.

Vláda se ke svým činům nepřiznala a trvala na tom, že podporuje svobodu projevu. Avšak netrvalo dlouho a občané přišli na to, jak daný blok obejít. Začali využívat mobilní aplikace, které jim zpřístupnily požadované stránky. Dále také proxy servery, které využívaly signál přes sítě, jež nebyly blokovány (BBC 2011 a).

Vláda však uznala, že snaha blokovat přístup k internetu je marná. Ke dni 2. února se internetový přístup opětovně spustil. Blokáce přístupu k Facebooku a Twitteru tak byly pouze krátkodobý bojkot vlády vůči demonstrantům (BBC 2011 b). Důvodem, proč egyptská vláda od blokáce internetu odstoupila, mohla být skutečnost, že občané našli způsob, jak blokáci obejít. Další skutečnost je, že bez přístupu k internetu dnešní společnost nefunguje. Veškeré podniky a instituce jsou závislé na internetu. Takovou skutečnost si vláda musela uvědomovat, a když blok nedokázal ani správně fungovat, nebyl důvod pokračovat.

Ghoním (PBS Newshours 2011) v jednom z rozhovorů vypověděl, že se vládě pozastavení internetu vymstilo. Tím, že šla vláda touto cestou, ukázala, že má strach. Obávala se moci, která teď díky sociálním sítím byla v rukou široké veřejnosti.

2.2 Role Twitteru v egyptské revoluci

Revoluce, která se odehrála v roce 2011, se označovala mnohými názvy – arabské jaro, či doba temna, ale vyskytuje se i označení „twitterová revoluce“ (Beaumont 2011).

Dané označení pochopitelně vychází ze zapojení sociálních sítí, v tomto případě Twitteru, do politického dění v době arabského jara.

V době arabského jara byl Twitter zastoupen 16 % ze všech sociálních sítí. Z toho 13 % bylo využito na protestní komunikaci (Tufekci – Wilson 2012: 369). Egypt v době arabského jara spadl do top pěti států, co se týče počtu tweetu v regionu (Mourtada, Racha – Salem, Fadi 2011: 19). Nejvyšší počet tweetu se datuje ke dni 11. února, kdy došlo k pádu Mubárokova režimu (Mourtada, Racha – Salem, Fadi 2011: 19).

Po celou dobu arabského jara se v Egyptě objevovaly zejména dva hashtagy. Jednalo se o #Egypt a #Jan25. Oba byly spojovány s revolučními protesty, proto aktivisté své tweety označovali těmito hashtagy. V přesných číslech se #Egypt objevil 1 400 000krát a #Jan25 1 200 000krát (Mourtada, Racha – Salem, Fadi 2011: 21). Důležité je zmínit, že tyto hashtagy byly v angličtině, a ne v arabštině (Příbyla 2011). To značí, že se snažili zapojit celý svět. Především se snažili získat podporu západu, kde jsou demokratizace a lidská práva důležitou politickou agendou.

Jedním z politických aktivistů, kteří tyto hashtagy aktivně používali, byl již zmíněný Wáíl Ghoním. Ghonímu se podařilo pomocí Twitteru odlišit od zbytku demonstrantů. Jeho příspěvky, které sdílel, často udávaly směr protestů (CBS 2011). Mezi jeho příspěvky patří kupříkladu *„Svoboda je požehnání, za které stojí bojovat. #Jan25“* (*„Freedom is a bless that deserves fighting for it. #Jan25“*) (Ghonim a 2011). Avšak Ghoním se nesoustředil pouze na dění v Egyptě. Na základě jeho příspěvků na Twitteru vidíme jeho zapojení do arabského jara jako celkového hnutí. Příkladem toho je příspěvek *„Za dnešního dne minimálně 10 lidí zabito & 100 zraněno v #Jemenu. Protesty jsou pod těžkou palbou.“* (*„At least 10 killed & 100 injured in #Yemen today. Protests are under heavy fire.“*) (Ghonim b 2011). Jeho příspěvky, kterými se snažil informovat o dění v arabském světě, byly právě často doprovázeny odkazy na fotografie a videa z jednotlivých protestů. Mnohdy se jednalo o grafické dokumenty. Snažil se tak uživatelům sledujícím jeho tweety ukázat brutalitu protestů a získat tak podporu pro demonstranty napříč regionem. Mezi jeho další důležité příspěvky patří *„Modlete se za #Egypt. Mám velké obavy, neboť to vypadá, že vláda zítra plánuje provést válečný zločin na svém obyvatelstvu. Všichni jsme připraveni zemřít. #Jan25“* (*„Pray for #Egypt. Very worried as it seems that government is planning a war crime tomorrow against people.“*

We are all ready to die #Jan25“) (Ghonim c 2011). Ghoním zde varoval občany Egypta před vládním útokem, později byl označen jako „*day of fury*“¹⁴. 28. ledna 2011 patří mezi největší demonstrace, které se během arabského jara v Egyptě odehrály. Rozsah, který tato demonstrace měla, způsobil také rozsáhlou odezvu ze strany vlády (Beaumont – Shenker 2011). Ghoním si byl vědom vzrůstajících nepokojů a atmosféry. Zvětšující se počty demonstrantů vzbuzovaly obavy ve státě a Ghoním správně usoudil, že se vláda rozhodla tvrdě zakročit.

Dle Ghonímiho příspěvků vidíme i jeho záměr, jakým směrem chtěl demonstranty vést. Ghoním podporoval pokojné protesty a snažil se tak i ostatní politické aktivisty vést tímto směrem. To lze vidět například z jeho příspěvku ze dne 12.02.2011 „*Drazí Egyptané, běžte v neděli zpátky do práce jako by se nic nedělo. Pomozte tak Egyptu stát se rozvinutým státem. #Jan25*“ („*Dear Egyptians, Go back to Your work on Sunday, work like never before and help Egypt become a developer country. #Jan25*) (Ghonim d 2011). Tento příspěvek lze dát do souvislosti s pádem Mubáraka, který přišel o svou pozici den předtím. Ghonim se tak snažil vést demonstranty zpět k podpoře státní ekonomiky a Egypta jako celkového.

Dalšími významnými aktivisty na Twitteru byli Fawáz Rašíd a Muna. Ti byli tvůrci tweetu jako „*Využíváme Facebook k organizování protestů, Twitter pro jejich koordinaci a YouTube k informování světa. #Egypt #Jan25*“ („*We use Facebook to schedule the protests, twitter to coordinate, and youtube to tell the world*“ #egypt #jan25) (Fawaz Rashed 2011) a „*Lidé po řadu dekád žily ve strachu z režimu, avšak tento rok se strach proměnil v naději a sny o změně #arabspring*“ („*The people were ruled for deacdes in fear of regimes this year the fear was over taken by hope and dreams of change.#arabspring*“ (Muna 2011). Na těchto tweetech vidíme roli, jež sociální sítě představovaly v době arabského jara v Egyptě. Nejednalo se pouze o nástroj pro koordinaci a šíření informací, ale také o symbol naděje a příslibů změny ve státě.

Vláda se snažila se sociálními sítěmi bojovat tak, že „vypnula internet“. Avšak občanům se podařilo přijít na to, jak tuto blokádu obejít za využití právě Twitteru. Přestože samotný přístup k této platformě neměli, činili tak za pomoci pevných linek¹⁵.

¹⁴ „Den zuřivosti“

¹⁵ Komunikace přes pevné linky stále fungovala, neboť nebyly napojené na internet.

Několik inženýrů ze společností, jako Twitter či Google, přišly na to, jak umožnit lidem v Egyptě tweetovat. Stačilo vytočit pevnou linku a nechat zprávu v hlasové schránce. Daná zpráva se poté šířila jako tweet do zbytku světa s automatickým hashtagem Egypt (Google 2011). Mnoho občanů dále využilo Twitter ke sdílení informací, jak získat přístup k internetu. Šířily se informace ohledně toho, které ISP¹⁶ adresy fungovaly, například Tweety jako „*DSL stále v Egyptě funguje, vytočte toto číslo (0777 7770), ŠÍŘTE TO DÁL#Jan25 #Jan28*“ („*DSL still working #Egypt, Try their Dial up number (0777 7770), SPREAD THE WORLD #Jan25 #Jan28*“) (Abu Sa'id Al-Afif 2011). Takto se aktivistům podařilo obejít internetovou blokádu a zhatit plán vlády.

Také Twitter v případě egyptské revoluce hrál významnou roli. Sociální sítě umožnily veřejnosti získat možnosti, které tradiční média neměla. Díky platformám Facebook a Twitter se šířily protirežimní myšlenky. Sociální sítě umožnily demonstrantům sdílení videí a dokumentů o skutečném dění ve státě. Především Twitter byl použit jako způsob sdílení skutečného dění. Před zapojením sociálních médií se komunikace nedala šířit s takovou rychlostí a geografickým rozpětím (Příbyla 2011).

Požadavky egyptských demonstrantů v době arabského jara se především týkaly zlepšení životní úrovně. Inspirace, kterou získali z Tuniska, v mnohých vytvořila naději po lepších podmínkách. Důvody jejich utrpení byly založeny na korupci vlády a zneužívání státní moci. Doufali, že s novou vládou a režimem zmizí i problémy s nízkými platy, pracovními nabídkami, chudobou a nastane navrácení důstojnosti a svobody egyptskému obyvatelstvu. Toto přesvědčení a naděje mnohým dodala sílu v boji proti vládě.

¹⁶ Poskytovatel internetového připojení

3 Role sociálních sítí v Bahrajnu během arabského jara

Na počátku arabské jaro provázela vlna optimismu, která se táhla napříč arabským světem. Rozsáhlé demonstrace a v některých zemích i pád režimů v mnohých vzbuzovaly přesvědčení o možné změně. V počátcích bylo možno vidět úspěšnost některých demonstrací. Tato úspěšnost je myšlena ve smyslu úspěšného svržení dosavadních vlád (příkladem je Egypt a Tunisko). Lidé se domnívali, že je možné nastolit nové režimy, které budou jednat spravedlivě a ve prospěch svých obyvatel. Avšak retrospektivně vidíme, že takováto vlna optimismu se nesešla s realitou. Revoluce v rámci arabského jara byly ve většině případů neúspěšné. Naděje o novém Arabském světě tak společně s optimismem vyprchala. Jedním z příkladů je situace v Bahrajnu, o které je pojednáno níže.

Vypuknutí jednotlivých demonstrací napříč regionem byly zapříčiněny různými faktory. Jednotlivé země skrývaly odlišné problémy a příčiny revolucí. Z tohoto důvodu nelze použít souhrnný původ příčin revolucí během arabského jara. Příkladem je Egypt, kde byl příčinou revoluce primárně nedůstojný život egyptských obyvatel (nízké platy, špatný přístup k základním potravinám, porušování základních lidských práv). K dalším příčinám vzniků demonstrací patřilo kmenové elitářství (Jemen), či nedostatečné zastoupení jednotlivých skupin ve vládě (Tunisko), (Belfer – Krulišová 2013: 259). V případě Bahrajnu zde bylo několik důvodů, proč se v tomto státě arabské jaro odehrálo. Bahrajnské obyvatelstvo se stejně jako v Egyptě nacházelo ve špatných podmínkách. Chtělo dosáhnout větší politické svobody. Zásadním problémem, který ovlivnil vznik demonstrací v Bahrajnu, bylo náboženství. Právě rozkolu mezi šíitskou a sunnitskou náboženskou skupinou ve státě se přisuzuje hlavní příčina, proč k demonstracím v době arabského jara došlo (Al Jazeera English 2021). Životní podmínky a porušování lidských práv představovaly pro bahrajnské obyvatelstvo také problém, avšak hlavním důvodem bylo náboženské zastoupení v Bahrajnu (především zastoupení ve vládě).

Vrůstající nespokojenost ve státě byla silně ovlivněna děním v Tunisku, a tak netrvalo dlouho a revoluční duch, který se začal šířit v roce 2011 napříč arabským světem, dorazil i do Bahrajnu. Dění v Tunisku a Egyptě inspirovalo obyvatelstvo Bahrajnu natolik, že se rozhodlo pro vlastní změnu. 14. února se bahrajnské obyvatelstvo, skládající se

především ze šíitských muslimů, rozhodlo vyjít do ulic a vyjádřiv nesouhlas s režimem (Reuters Staff 2021). Majoritní množství obyvatel spadá do šíitské větve islámu. Toto vytváří třetí bod v bahrajnské monarchii, neboť její členové jsou sunnitští muslimové. Tato skutečnost mnohdy vytváří v bahrajnském obyvatelstvu domněnku, že není dostatečně reprezentováno v rámci vlády. Avšak v počátečních požadavcích povstalců nebyla zmínka o svržení královského rodu (což se v pozdější době změnilo). Mezi hlavní požadavky v době bahrajnské revoluce patřily politické a konstituční reformy a socio-ekonomická spravedlnost (Slackman – Audi 2011). Příkladem požadavků je posílení moci parlamentu a umožnění vyhlášení referend. Dále vypořádat se s omezováním lidských práv a státní korupcí (Zunes 2011).

Začátek arabského jara v Bahrajnu se datuje ke 14. únoru 2011. Tento den je později označován jako „den hněvu“. Demonstrace inspirována děním v Egyptě a Tunisku měla podle plánu proběhnout v mírovém duchu. Avšak situace se následkem policejních útoků proměnila v chaos (Reuters Staff 2021). Političtí aktivisté v Bahrajnu neměli ani možnost v poklidu demonstrovat, neboť pouhé shromažďování protestujících bylo označeno bahrajnskou vládou jako velice problémové a rozhodla se pro drastický krok.

Již druhý den od počátku arabského jara v Bahrajnu si revoluce vyžádala dva životy. Toto způsobilo ještě větší rozhořčení na straně protestujících, kteří se následně shromáždili na Perlovém náměstí¹⁷ v hlavním městě Manáma. Toto místo se posléze stalo symbolem pro bahrajnské povstání (MacDonald 2021). Právě na Perlovém náměstí se političtí aktivisté rozhodli pro okupační protest. Za tímto účelem si přinesli stany, deky a další potřeby, které by jim umožnily přečkat i několik dní. Netrvalo dlouho a bahrajnská vláda se rozhodla jednat. V noci ze 16. na 17. února, pouhých několik dnů od vypuknutí revoluce, bylo Perlové náměstí napadeno ozbrojenými složkami. Tyto ozbrojené složky pomocí slzného plynu, obušků i brokovnic záměrně útočily i na lékaře, ženy a děti. Tento akt vyústil v další úmrtí a započal násilné potlačování protestů ze strany vlády (Tarant 2013 :133). Útlum arabského jara v Bahrajnu lze datovat ke dni 14. března 2011, kdy na území Bahrajnu dorazily kolony bílých tanků a obrněnců ze saúdskoarabského Chubaru. Tato „pomoc“ přišla poté, co bahrajnský král Hámid bin Ísá Ál Chalífa požádal ostatní státy v Zálivu o vojenskou pomoc. Následně bahrajnský

¹⁷ Pearl Roundabout

král vyhlásil tzv. „stav národní bezpečnosti“. Na základě toho bezpečnostní síly a armáda zatýkala aktivisty a členy opozice, dále je vyslychaly, mučily a stavěly před vojenské tribunály. 18. března došlo ke svržení Perlového památníku, který se nacházel na Perlovém náměstí (Mendel 2015: 280). Tento památník představoval symbol vzdoru, takže jeho svržením plánovala vláda Bahrajnu ukončit odpor proti režimu.

V případě bahrajnského povstání budeme zkoumat aktivitu na sociálních sítích různých aktérů. Příkladem je bahrajnské vojenské křídlo Hizballáh (Military Wing of Hezbollah Bahrain, MWHB). Jedná se o větev libanonské šiitské politické a militantní skupiny. Materiální a finanční podporu skupina získává především od Íránu a Sýrie. Hizballáh je mnohými státy (jako EU, USA, Egypt a Izrael) označován za teroristickou organizaci, především ve spojitosti s cíli, kterých se skupina snaží dosáhnout. Mezi tyto cíle patří omezit západní vliv v arabském regionu a v Libanonu založit islámský stát. Hizballáh se staví proti existenci Izraele a doufá v jeho zničení (Robinson 2022). Dále bude předmětem výzkumu skupina Mládež 14. února (Youth of 14 February, Y14F), tato skupina se skládá z bahrajnské mladé generace. Skupina je tvořena z anonymních členů, kteří své protivládní aktivity provádí v tajnosti. Jméno pro skupinu si zvolili podle data prvních protestů v Bahrajnu v rámci arabského jara. V rámci této skupiny se členové domlouvali na organizovaných protestech přes sociální média, zejména přes Facebook, kde si skupina vytvořila vlastní stránku. Prostřednictvím této stránky se skupina snažila docílit mírových demonstrací a protestů. Právě tato stránka stála za již zmíněnou demonstrací ze 14. února, později známou jako „den hněvu“ (Jones – Shehabi 2012). Tento den značí počátek arabského jara v Bahrajnu. Původně se mělo jednat o mírovou demonstraci, která měla proběhnout bez krveprolití. Avšak to, čeho chtěli političtí aktivisté dosáhnout, nereálné, neboť vláda reagovala s použitím násilí. 14. únor je spojován s bahrajnskou ústavou z roku 2002 a s Chartou národní akce z roku 2001, takže bylo symbolicky zvoleno toto datum. Symbolický den demonstrace, která měla proběhnout v poklidném duchu, se přeměnil v teror, když policejní složky využily proti demonstrantům slzný plyn, gumové náboje a zábleskové granáty (McChrystal 2017). Sociální sítě na území Bahrajnu v době arabského jara nebyly využívány pouze organizacemi, jako je Hizballáh, která aktivně využívá internet pro svou propagandu již před začátkem bahrajnského povstání (Clarke 2017). Vláda Bahrajnu využila sociální

média jako svůj politický nástroj. Příkladem je zadržení fotbalisty A'ala Ahmeda Mohameda Hubailiho, který se údajně společně se svým bratrem podílel na protestech v roce 2011. Jeho účast byla posléze zdokumentována na sociální platformách, na základě čehož byl zadržen a vyslýchán. Hubailih jakožto vyškolený zdravotník pomáhal ošetřovat zraněné během bahrajnských protestů. Avšak stejně, jako u dalších zdravotníků, byla Hubailiho snaha ošetřit zraněné viděna jako aktivní snaha o svržení režimu (Lulu 2011).

Jedním z hlavních překvapení pro bahrajnské obyvatelstvo byla mezinárodní odezva. Demonstranti věřili, že v boji za větší demokracii ve státě a za lidská práva získají podporu od ostatních států, především ze západu. Avšak skutečnost byla jiná. Státy západu (Spojené státy americké) se neodvážily do problémů v Bahrajnu nikterak zasahovat. V případě Spojených států amerických se rozhodly podpořit bahrajnskou monarchii místo demonstrantů bojujících za svá práva (Zunes 2011). Spojené státy americké a další demokratické státy na tento problém nenahlížely liberalisticky. Uvědomovaly si sílu, kterou tyto monarchie ve svých rukou drží. Ropné monarchie bylo potřeba udržet na své straně a ochránit tak vlastní ekonomiky.

3.1 Role Facebooku v bahrajnské revoluci

Sociální sítě mají schopnost pozitivně ovlivnit politické hnutí v jednotlivých státech. Pozitivní roli sociálních sítí lze spatřovat na případu Egypta, kde byla nová média využita ve prospěch politických aktivistů. Sociální platformy zde byly využívány zejména pro koordinaci a komunikaci v době arabského jara. Na základě toho přisuzujeme pozitivní roli sociálním sítím v době egyptské revoluce. V případě Bahrajnu toto nelze říci. Existují zde jasné důkazy, že bahrajnský režim a jeho podporovatelé využívali Facebook a Twitter ke sledování a k sociální kontrole obyvatelstva v době bahrajnského povstání (Jones 2013: 69). Vlna optimismu, která byla spojována s příchodem arabského jara, se silně projevila i v Bahrajnu. Zde se revoluce také projevila na sociálních sítích, avšak vláda Bahrajnu si z nich vytvořila politický nástroj ve svůj prospěch. Bahrajnská vláda využila nová média k represí nejen

online disidentů¹⁸, ale také našla cestu, jak je využívat k represí i těch „off-line“. Jako politický nástroj je vláda využívala k pasivnímu sledování obyvatel, ke sběru informací a k veřejnému zahanbování (Jones 2013: 69). Občané Bahrajnu tedy přišli o místo, kde se mohli svobodně vyjadřovat a šířit ideje a politické myšlení.

Když se 14. února 2011 dostalo arabské jaro na území Bahrajnu, tak se v mnohých bahrajnských obyvatelích vytvořil určitý politický impuls. Vidina revoluce a nového státního režimu vytvořila z mnohých obyvatel nové politické aktivisty. S vypuknutím arabského jara v Bahrajnu je spojován nárůst facebookových skupin s protivládní tematikou. Tyto nově vznikající facebookové skupiny obsahovaly aktuální informace, fotky a události v souvislosti s bahrajnskou revolucí (Jones 2013: 71). V případě Bahrajnu spatřujeme, že na tento nástroj lze nahlížet ze dvou pohledů. Teoretici kyberprostoru, kteří novým médiím přisuzují politickou moc, tento problém rozpoznali. Morozov zastává myšlenku, že lze sociální média využít jako propagační nástroj. Ukazuje problematiku toho, že autoritářské režimy mají možnost využít sociální sítě jako politickou zbraň proti politickým odpůrcům (Morozov 2011:18). Na sociální média tak nelze pouze nahlížet jako na způsob, jak dát lidem svobodu projevu a konektivitu se zbytkem světa. V mnohých případech jsou nová média zneužita. To můžeme vidět na příkladu Bahrajnu, kde byly sociální sítě využity k vládní propagandě, sledování a cenzuře bahrajnského obyvatelstva.

Důležitou facebookovou skupinou, která byla vytvořena ve spojitosti s bahrajnským povstáním, byla již zmíněná prodemokratická skupina Mládež 14. února. Tato skupina vytvořená v dubnu roku 2011 volala po mírových protestech. Na této stránce lidé šířili povědomí o plánovaných protestech, které se odehrávaly každý týden. Skupina byla vytvořena koalici stejně smýšlejících facebookových skupin vytvořených ve spojitosti se 14. únorem (začátek arabského jara v Bahrajnu). Důvodem pro vznik této koalice bylo, že jednotlivé skupiny představovaly snazší cíl. Během arabského jara se skupiny tohoto typu setkávaly s častými útoky, a tak se rozhodly spojit a vytvořit koalici za účelem šíření svých myšlenek a idejí (Jones – Shehabi 2012).

Vládní sledování a kontrola nad vlastním obyvatelstvem je asymetrický proces. Na této bázi dochází k represí těch, jenž jsou sledováni a v rámci tohoto procesu si

¹⁸ Političtí aktivisté sdílející svůj nesouhlas s vládou přes sociální média

dominantní strana vytváří dominanci nad danou skupinou. Účelem této aktivity je nejen docílení absolutní poslušnosti vůči autoritám, ale umožnění dohlížení nad danou skupinou. Tento asymetrický proces probíhal v Bahrajnu již dlouho před vypuknutím revoluce ve státě. Bahrajn, jakožto většina států Blízkého východu, aktivně monitoroval své obyvatelstvo. Bahrajnská vláda záměrně blokovala stránky, které shledávala politicky kontroverzní. Mnohokrát se také rozhodla pro zatčení tehdy známých blogerů. Příkladem bylo zatčení Aliho Abdulemama (Jones 2013: 74). Bloger Abdulemam, jenž je autorem fóra bahrainonline.org, se již před začátkem bahrajnské revoluce setkával s problémy s policií. Ve spojitosti s jeho prodemokratickým myšlením a internetovou aktivitou se stal problémem pro bahrajnskou vládu. Ali Abdulemam byl v roce 2005 obviněn z iniciování státního převratu a dán do policejní vazby na 15 dní. Abdulemam byl znovu pronásledován v roce 2010 na základě obvinění ze šíření falešných informací. Netrvalo dlouho a policii se podařilo Abdulemama zadržet. Bahrajnský bloger byl potrestán odnětím svobody po dobu několika měsíců, během kterých docházelo k jeho mučení ze strany státní policie. Po jeho propuštění 23. února 2011 se Abdulemam rozhodl skrývat až nakonec uprchl z Bahrajnu do Velké Británie (Nachawati 2011). Na tomto příkladu vidíme, že se bahrajnská vláda aktivně snažila zamezit šíření protivládních myšlenek a aktivit. Nedochovalo zde pouze k cenzuře informací sdílených přes internet, ale i k fyzickému zneužívání státní moci.

Bahrajnské zájmy o ovládání toku informací představovaly problém pro svobodu slova na sociálních platformách jako Facebook a Twitter. Pro vládu Bahrajnu tyto platformy představovaly pouze nový způsob sběru dat a informací pro monitorování obyvatelstva (Jones 2013: 75). V době arabského jara však nešlo pouze o sledování aktivistů vládou. Mnohdy sociální média využívaly provládní občané. Ti se snažili rozlišit občany na provládní a protivládní. Političtí aktivisté, kteří byli protivládní a zúčastnili se demonstrací, se během nich vyfotografovali (například na Perlovém náměstí během okupačních protestů). Tyto fotografie posléze sdíleli na svých facebookových stránkách. Ostatní uživatelé si poté o dané osobě vytvořili určitý obraz. Buďto je viděly jako spojence nebo jako zrádce státu (Jones 2013: 76). Facebook a další sociální sítě tak nesloužily k monitorování pouze ze strany vlády, ale i zbytku bahrajnské populace.

Na Facebooku se postupně začaly objevovat skupiny, které šířily informace o protirežimních aktivistech. Tyto facebookové skupiny mezi sebou šířily fotodokumentaci revolucionářů účastnících se povstání, na základě čehož se šířily i jejich osobní informace (adresa, telefonní číslo). Tyto skupiny se však Facebooku dařilo na platformě odstraňovat. Přes snahu firmy dohlížet na to, aby nebyla platforma zneužívána k persekuci politických aktivistů, byla snaha v mnohých případech marná (Jones 2013: 80). Příkladem je Ayat al-Qurmezi. Tato bahrajnská poetka se dostala do problémů poté, co zveřejnila svou báseň kritizující vládu krále Hamada. Její výstup se rychle rozšířil po sociálních médiích, kde se následně Ayata al-Qurmezi setkala s obtěžováním a výhrůzkami na životě, včetně její rodiny. Její báseň kritizující monarchii vytvořila v provládne smýšlejících občanech impuls pro vytvoření facebookové skupiny útočící proti al-Qurmezi. V této skupině stejně smýšlející uživatelé sdíleli její osobní informace. Nedlouho poté byla Ayata al-Qurmezi obviněna za protirežimní aktivity a uvězněna (Assosiated Press 2011).

Velké obavy se v občanech začaly vytvářet poté, co vláda aktivně začala využívat nová média ve svůj prospěch. Sociální platformy se staly politickým nástrojem, jak vláda mohla snadno získávat informace o svých obyvatelích. Obavy z využívání Facebooku či Twitteru za účelem monitorování se staly oprávněné poté, co bylo minimálně 47 studentů vyloučeno ze školy na základě údajné participace na nelegálních shromážděních a pochodech. Toto rozhodnutí bylo založeno zejména na důkazech získaných přes sociální platformy, jako je Facebook. Na Facebooku studenti nasdíleli fotografie, kde se zúčastnili pokojných protestů. V určitých případech pro vyloučení stačilo jen to, že student „lajknul“ protirežimní příspěvek na Facebooku (Bahrain rights 2011). Tato událost v mnohých uživatelích Facebooku vyústila v nedůvěru (nevěděli, kdo z jejich přátel je nahlásil). Pro získání těchto informací (fotografické důkazy o účasti na demonstracích, či komentování a „lajkování“ protivládních příspěvků) bylo zapotřebí, aby lidé byli na této platformě mezi přáteli. Na základě toho lidé měli přístup k fotografiím, a tedy i důkazům o politické aktivitě ostatních. Uvědomění, že někdo z jejich facebookových přátel je prozradil a nahlásil, vyústilo v mnohých v nedůvěru u ostatních uživatelů. Následkem toho se rozhodli vymazat většinu svých přátel a ponechat pouze velmi blízké přátele, kterým důvěřovali. Na základě této zkušenosti si

tito lidé začali uvědomovat, že sociální platformy nejsou bezpečným místem. Uvědomili si, že je to prostor, kde nelze lidem důvěřovat (Jones 2013: 85). Lidé proto postupně ztráceli touhu se politicky angažovat na sociálních platformách v obavách o své bezpečí.

3.2 Role Twitteru v bahrajnské revoluci

Již v počátcích internetu představoval internet v Bahrajnu prostor pro politické aktivisty pro vyjadřování a šíření svých politických názorů. Příkladem můžeme uvést internetové fórum bahrainonline.org, kde bahrajnští obyvatelé šířili vizuální důkazy (fotografie) represe populace ze strany vlády. Na fotografiích tohoto typu se policejní složky dopouštěly záměrné represe na příkaz bahrajnské vlády (Kinninmont 2005). Postupem času se zvyšovaly počty blogů a fór. S příchodem bahrajnských protestů však tyto fóra a blogy zaujaly politickou pozici, buď se jednalo o provládní, nebo protivládní fórum či blog. V mnohých případech tyto platformy měly určitou politickou a sociální loajalitu, na základě, které se dalo předpovídat, co si jednotlivé platformy dovolí říci a jakému tématu se budou snažit vyvarovat. Příchod Twitteru však znamenal změnu. Netrvalo dlouho a Twitter byl pochopen jako užitečný nástroj v době arabského jara (Jones 2013: 73). S příchodem arabského jara se na území Bahrajnu rapidně zvyšovaly počty nově vytvořených twitterových účtů. Jako v ostatních zemích Blízkého východu, kde docházelo k politickým nepokojům, se bahrajnská populace rozhodla využít platformy jako Twitter pro koordinaci a komunikaci svých aktivit. Avšak oproti dříve zmíněným fórům se v případě Twitteru (či Facebooku) nejednalo o uzavřené komunity. Twitter představoval prostor, kde se uživatelé mohli volně podělit o svůj nesouhlas s režimem. V případě Bahrajnu se však tyto názory často setkávaly s nepřátelskou až agresivní odezvou ze strany občanů, kteří byli provládní (Jones 2013: 73). Přesto Twitter a další sociální platformy představovaly možnost, jak přijímat informace, což je ve státě, který dokáže silně ovlivňovat tradiční média, důležité (Greenslade 2016). Nelze zde však brát tyto platformy jako naprosto svobodné od státní cenzury. Jak tato práce poukazuje, Bahrajn si uvědomoval síly sociálních médií. Z toho důvodu se i bahrajnská vláda aktivně zapojovala do formování nových médií ve svém státě.

Politici aktivisté se na Twitteru mnohdy setkávali s negativní odezvou. Jednalo se o zesměšňování i zastrašování. Nejednomo protestujícímu bylo vyhrožováno újmou na

životě, či životě jeho blízkých. Jedné politické aktivistce bylo vyhrožováno ohrožením života její dcery. Prostřednictvím Twitteru zmíněná aktivistka dostávala zprávy obsahující informace, že dotyční ví, kam její dcera chodí do školy. Anonymní uživatel byl schopen odpovědět správné jméno školy, kterou daná studentka navštěvovala. Tato aktivista se dále setkávala s dalším obtěžováním ze strany anonymních twitterových účtů (Jones 2013: 77). Trolling na sociálních sítí, především Twitteru, představoval velkým problémem. Aktivisté, jež byli vystaveni anonymnímu obtěžování, neměli dostatečné prostředky se proti těmto aktivitám bránit. Mnohdy tak trolling způsobil potlačení revolučního ducha politických aktivistů. Počet protirežimních tweetů se tak díky tomu snižoval. Mnoho uživatelů také dalo své twitterové účty do soukromého režimu. Tím je myšleno, že jejich tweety a sdílení ostatních postů bylo pouze v rámci menších skupin (Jones 2013: 78). Na základě toho vidíme, jak byly protivládání a protirežimní příspěvky omezovány nejen na Twitteru, ale i na ostatních platformách sociálních sítí. Uživatelé k tomu byli dotlačeni především ze strachu, neboť jejich online aktivita mohla ohrozit jejich život.

Důležitým účtem na Twitteru v době arabského jara byl účet zvaný Hareghum (v překladu „ten, kdo je spálí“). Tento twitterový účet se samozvaně označoval jako obránce Bahrajnu. Hareghum aktivně sdílel informace a důkazy o zrádcích Bahrajnu. Mezi tyto důkazy patřily fotografie lidí účastnících se protivládání shromáždění, dále kroužkoval obličej, ke kterým přidal informace o jejich domácí adrese, pracovní adrese a telefonní číslo. Tento účet se nedlouho poté stal notoricky známý mezi protivládání komunitou. Mnoho lidí z bahrajnské populace se snažilo zjistit identitu skrývající se za účtem Hareghum, avšak marně. Tento účet tak sloužil jako nástroj pro identifikování zrádců (Jones 2017). Příkladem využívání tohoto účtu jako nástroje byla situace, kdy pracovníkovi na manažerské pozici přišla do firmy zpráva obsahující informace o jednom z pracovníků. Tato zpráva obsahovala důkaz o antivládání aktivitách daného člověka s domáháním se jeho propuštění. Tyto zprávy se objevovaly v době, kdy byly tisíce bahrajnských obyvatel propuštěny v souvislosti s participací na stávkách. Tyto zprávy tak pouze zhoršovaly situaci a atmosféru v pracovní sféře (Jones 2013: 79).

Hareghum však nebyl jediným účtem svého druhu. Objevovalo se zde mnoho účtů podobných Hareghum, jež byly vytvářeny za účelem šíření informací o politických

aktivistech. Platforma Twitteru se stala v mnohých případech prostorem pro persekuci protirežimních podporovatelů. Fungovalo to tak, že se přes Twitter nasdílela fotografie protestujících s připnutým komentářem dožadujícím se informací o těchto osobách. Následně další uživatelé Twitteru informace touto cestou nasdíleli. Twitterové účty, jako je Hareghum, se tak staly cestou pro provládní zastánce, jak vyhrožovat, obtěžovat a hanobit životy údajných politických aktivistů. Bahrajnská vláda proti těmto aktivitám nikterak nezakročila. Oproti Facebooku, kde se skupiny tohoto typu také objevovaly, bylo těžší proti těmto aktivitám na Twitteru zasáhnout. V případě Twitteru je těžké účty, které útočí na politické aktivisty, z platformy odstranit či omezit jejich aktivitu (Jones 2013: 80). Postupné zneužívání Twitteru za účelem persekuce politických aktivistů vytvořilo v mnohých uživatelích obavy. Mnozí aktivisté, kteří doposud přes platformu Twitteru sdíleli protirežimní myšlenky, se začali bát o své bezpečí. Tyto obavy pak v mnohých vytvořily obavy z Twitteru samotného a přestali tak Twitter používat pro politické aktivity (Jones 2013: 81).

Důležitým twitterovým účtem byl účet bahrajnského Ministerstva vnitra. Vláda Bahrajnu si na Twitteru vytvořila několik vládních účtů, avšak účet Ministerstva vnitra hrál primární roli během arabského jara. Toto ministerstvo, které má na starosti bezpečnostní složky států, se aktivně nepodílelo na online persekuci politických aktivistů. Tento účet primárně fungoval jako entita pro sdělování informací a nesnažil se komunikovat s ostatními účty. Avšak pro vládní podporovatele to byla cesta, jak vládě nasdílet informace o zrádcích Bahrajnu. Příkladem je tweet „*@hussainm89 Drahé @moi_bahrain můžete prosím zadržet MOFO Hussaina Mirza narozeného 1989, je to zrádce*“ („*@hussainm89 Dear @moi_bahrain can you please arrest this MOFO Hussain Mirza born 1989, he is a traitor*“) (Jones 2013: 82). Na základě tohoto tweetu vidíme, že prorežimní podporovatelé využili twitterové příspěvky tak, že v nich označili údajné protivládní aktivisty společně s účtem Ministerstva vnitra Bahrajnu. Takto jednali za přesvědčení, že vláda údajné aktivisty vyhledá a zadrží.

Postupně tedy docházelo ke ztrátě revolučního ducha a určitá jednota, kterou bylo možné na sociálních sítích dříve spatřit, se vytrácela. Mezi posledními pokusy, jak opětovně sjednotit politické aktivisty prostřednictvím sociálních médií, bylo vytvoření hashtagu UniteBH. Tento hashtag, vytvořen v březnu 2011, byl vytvořen na platformě

Twitter. Tvůrce hashtagu doufal ve vytvoření opětovné revoluční jednoty mezi bahrajnským obyvatelstvem, avšak jeho pokus nebyl úspěšný a následně byl vládou zadržen (Jones 2017).

Závěr

Na území arabského regionu se lidé již dlouho dobu setkávali s nespravedlností ze strany vlastních vlád. V těchto státech docházelo často ke zneužívání státní moci a represi občanů. Tito lidé se snažili dát svou nespokojenost najevo, avšak událost z roku 2011 naprosto změnila jejich postoj k vyjadřování nespokojenosti ve státě. Rozhodnutí Muhammada Buazízího se na protest proti tuniské vládě upálit pohnulo celým Tuniskem. Tato událost sjednotila tuniské obyvatelstvo, které si dalo za cíl nastolit změnu. Revoluční duch, který se v Tunisku zrodil, se rozšířil také do dalších zemí v arabském světě. Proto se protesty, které započaly v Tunisku, rozšířily do okolních států v regionu a vzniklo arabské jaro. Avšak v mnohých případech tyto protesty nebyly úspěšné.

Cílem této diplomové práce bylo vysvětlit, jakou roli sociální média sehrály v průběhu událostí spojených s arabským jarem. Tato práce byla zaměřena na průběh arabského jara Egyptě a Bahrajnu. Volba těchto zemí byla založena na určitém předpokladu, jakou roli hrály sociální média v těchto zemích.

Pro analýzu sociálních sítí v zemích Egypta a Bahrajnu jsme se soustředili na platformy Facebook a Twitter, neboť se jednalo o nejvíce využívané platformy sociálních médií v posuzovaném období. Avšak důležitou roli během arabského jara hrála i blogerská scéna. Skutečnost, že v průběhu arabského jara většina uživatelů nových médií již přešla na sociální síť Facebook a Twitter, nesnižuje důležitost blogů a jejich význam během demonstrací. Blogerská scéna byla především podstatná před vypuknutím arabského jara a jako taková formovala prostor pro nová sociální média. Díky ní se uživatelé dokázali lépe orientovat v prostředí sociálních sítí.

V případě Egypta vidíme spíše pozitivní roli sociálních médií. Hlavní argument pro toto tvrzení tkví v tom, jakým způsobem byly sociální média využívána egyptskou populací během arabského jara. Platformy sociálních médií byly využívány pro komunikaci a informaci o dění ve státě. Jako první lze představit blogerskou scénu. Ta v Egyptě měla již před arabským jarem dlouholetou historii a mnoho politických aktivistů využívalo právě blogy k získávání a sdělování informací o pravém dění ve státě. Příkladem je Malek Mostafa (znám pod internetovým pseudonymem Malcom X), který šířil informace o zneužívání státní moci. Jeden z jeho internetových příspěvků

z roku 2006 vyvolal ohromnou odezvu, která vyústila v demonstrace. Jednalo se o jeho příspěvek, kde se svěčil že byl svědkem masového znásilnění žen, kterého se dopustily policejní složky. Jeho příspěvek vytvořil dialog ohledně ženských práv napříč Egyptem a demonstrace dožadující se ženských práv. Egyptská populace měla určitou výhodu, neboť sociální média využívala ke své politické aktivitě již řadu let. Avšak pro vládu Egypta představovaly sociální média nový aspekt. Do roku 2011 jim Káhira nepřisuzovala příliš velkou moc. Avšak průběh arabského jara, v egyptské vládě, tento názor změnil. Během těchto protestů si egyptská vláda začala uvědomovat tu sílu a moc, která se skrývala v rukou sociálních médií. To lze spatřovat na pokusech vlády zamezit ve státě přístup k internetu. Toto opatření však nebylo úspěšné. Egyptské obyvatelstvo našlo nové způsoby, jak se domluvit.

To, že se Káhira rozhodla pro tento krok, značí, že si byla vědoma hrozby, kterou sociální média pro režim představovala. Pro komunikaci během arabského jara hrály důležitou roli především dvě platformy sociálních médií – Facebook a Twitter. Ty představovaly snadnou cestu, jak mezi sebou občané mohli rychle a snadno komunikovat. Tato média dokázala snadno sjednotit stejně smýšlející lidi a zpřístupnit snadnou komunikaci. Facebook se stal místem, které dokázalo shromáždit a zkoordinovat politické aktivity během arabského jara především díky možnosti vytvářet skupiny. Příkladem jsou facebookové skupiny „*April 6 Youth*“ a „*We are all Khaled Saeed*“. Tyto skupiny nabídly nový způsob, jak se lidé mohli zapojit do politiky a do boje proti státnímu režimu. Jedna z předních osobností, které lze s arabským jarem spojovat, je Wáíl Ghoním. Ten představil, jak jednoduchý krok, jako je vstup do facebookové skupiny, dokáže přivést občany k účasti na demonstracích. Wáíl Ghoním je jedním z důvodů, proč byly sociální média v egyptských protestech tak úspěšné. Zmíněna facebooková skupina „*We are all Khaled Saeed*“, která se stala jádrem online protivládních aktivit během arabského jara, byla vytvořena Ghonímem. Pomocí této platformy chtěl zbytku Egypta, že to, co se stalo Khaledu Saeedovi (byl zabit policejními složkami), se děje po celém Egyptě. Přes tuto stránku Ghoním 15. ledna 2011 zveřejnil informaci o demonstraci, která se měla uskutečnit za deset dní. Tato demonstrace, jež shromáždila desítky tisíc lidí, započala arabské jaro v Egyptě. Na tomto příkladě lze vidět, že sociální sítě měly pozici organizovat a koordinovat protesty

během arabského jara. Facebookové stránky tohoto typu sloužily nejen k mobilizaci politických aktivistů, ale také jako médium, které ukazovalo pravou tvář režimu. Další důležitou platformou během arabského jara byl Twitter. Tato platforma sloužila především k šíření krátkých informativních zpráv. K protivládním zprávám politici aktivisté přidávali hashtagy „Egypt“ a „Jan25“. S využíváním anglického jazyka tito občané doufali v zahraniční angažovanost (myšleno, že více uživatelů bude tyto informace sdílet a šířit dále). Mezi hlavní uživatele Twitteru s cílem šíření povědomí o dění ve státě byl již zmíněný Wáil Ghoním. Ten díky svým tweetům udával směr egyptských demonstrací. V jeho tweetech vybízel k poklidným a spořádaným demonstracím. Snažil se přes Twitter občany informovat, ale i varovat. Důkazem je varování o policejní razii ze dne 28. ledna 2011, která se poté začala označovat jako „den hněvu“. Kromě Ghoníma zde byla řada dalších uživatelů sociálních sítí, kteří se snažili prostřednictvím technologií zlepšit situaci ve státě. Přes tyto platformy občané sdíleli důkazy o státním zneužívání moci (fotografie, videa). Šířily se zde i jednotlivá hesla, které v Egyptě demonstranti skandovali. Jedním bylo „Egyptské dívky jsou červenou linií“ („*Banat Masr khat ahmar*“). Toto heslo vzniklo poté, co se na internet dostalo video, kde voják brutálně zmlátil a vysvlékl dívku, která se zúčastnila jednoho z protestů. Díky videím dokazujícím státní brutalitu bylo větší množství občanů svědky tohoto dění. Takovéto chování vlády, která má úkol obyvatelstvo chránit a ne utlačovat, v lidech vytváří větší nespokojenost. Sociální sítě pomohly lidem si uvědomit, že společně mohou docílit změny.

Hlavním úkolem sociálních sítí v této době v Egyptě bylo informovat, mobilizovat a koordinovat politické aktivisty. Dalším využitím nových médií je dokumentování státní brutality. Během demonstrací v Egyptě policejní složky záměrně střílely do demonstrantů s úmyslem zabít (policejní složky mířily na hlavy a hrudníky). Tato skutečnost byla založena nejen na základě výpovědí svědků, kteří se na demonstracích podíleli, ale také na základě videí a fotografií, které se poté šířily přes sociální média. Na základě těchto video důkazů a fotografií bylo možné Mubaráka zadržet a prokázat mu spojitost s policejní brutalitou během dané demonstrace.

Druhou zemí, kterou se tato analýza zabývala, byl Bahrajn. Zde však sociální média hrála opačnou roli. Oproti Egyptu, kde sociální média pomohly občanům, v Bahrajnu

spíše uškodily. Stejně jako v Egyptě (a dalších zemích arabského regionu) sociální sítě pomohly rozšířit revolučního ducha. Bahrajnské obyvatelstvo přes sociální média sledovalo dění v okolních zemích. Byli svědky úspěchů, které demonstrace obyvatelům v Tunisku a Egyptě přinesly. Obyvatelé Bahrajnu se proto s nadějami na lepší budoucnost také vydali do ulic demonstrovat. Jako v případě Egypta se obyvatelstvo Bahrajnu nacházelo ve špatné situaci. Kromě zlepšení pracovních podmínek, lepších platů, zneužívání státní moci či korupce v Bahrajnu představovalo problém i náboženství. Vládnoucí rodina Bahrajnu se staví k sunnitské větvi islámu, avšak většina bahrajnské populace se hlásí k šiitské větvi. Tato skutečnost vytváří rozkol mezi vládou a obyvateli. V původních požadavcích se změny ve vládě demonstranti nedomáhali (to se však v průběhu arabského jara změnilo). Mezi hlavní cíle bahrajnské politické aktivisty řadili kromě zlepšení ekonomické situace také posílení moci parlamentu, vyřešení omezování lidských práv a korupce ve státě. Kvůli těmto požadavkům se bahrajnská populace rozhodla demonstrovat a dožadovat se změny. Bahrajnská vláda však nečekala a okamžitě tyto demonstranty označila za problémové. To mělo za následek násilnou odezvu.

Sociální média v případě Bahrajnu nebyly využívána pouze k mobilizaci, koordinaci a komunikaci mezi demonstranty. Objevovali se zde další aktéři, kteří sociální sítě využili pro své účely. Příkladem je bahrajnské vojenské křídlo Hizballáh, které využívalo sociální sítě pro vlastní propagandu. Další aktérem, který se v Bahrajnu snažil především prosadit mírové a organizované protesty, byla skupina Mládež 14. února. Ta se pomocí facebookové stránky snažila sjednotit a zorganizovat protesty v rámci arabského jara (příkladem je demonstrace ze 14. února). Sociální média zde byla zneužívána i vládou, například policejní stíhání bahrajnského fotbalisty A'ala Ahmeda Mohameda Hubailiho. Ten se v roce 2011 zúčastnil demonstrace jako zdravotník pomáhající zraněným. Na základě fotografií a videí z daného dne byl poté zadržen a vyslýchán, neboť byl vládou nařknut z protivládního chování. To představovalo zásadní problém pro bahrajnské obyvatelstvo, neboť se sociální sítě začaly využívat pro jejich sledování. Bahrajnská vláda zatýkala své občany na základě online aktivity. Takto se sociální média stala novým způsobem, jak bahrajnská vláda mohla sbírat informace, kontrolovat a sledovat obyvatelstvo. Toto monitorování a sledování však nebylo

uskutečňováno pouze bahrajnskou vládou. Obyvatelé, kteří stáli za vládou a označovali demonstranty za zrádce, využívali sociální média pro tento účel také. V případě Facebooku se na platformě snažili získat fotografie či jiné důkazy o účasti jednotlivých osob na demonstracích. S označením zrádce pak byly jejich soukromé informace na této platformě sdíleny. Stejně byl využíván i Twitter. Tuto platformu provládají občané využívali k útočení, výhrůzkám a zesměšňování politických aktivistů. Nejednomu bylo vyhrožováno na životě. Mnozí nadřízení těchto politických aktivistů byli informováni o jejich protivládních myšlenkách, na základě, kterých se dožadovaly jejich propuštění. Příkladem toho byl účet Hareghum, který aktivně šel po „zrádcích“ Bahrajnu. Postupně se tak političtí aktivisté začali obávat a jejich aktivita na sociálních sítích klesala.

Pro občany Bahrajnu bylo velkým překvapením i odezva zbytku světa. S pomocí sociálních sítí doufali, že především země západu (dbající na dodržování lidských práv) uvidí dění v jejich zemi a podpoří je. Avšak k jejich překvapení se ostatní státy nechtěly zapojit. Hlavním důvodem byla skutečnost, že bahrajnská monarchie (a ostatní státy Zálivu) disponují ohromným ropným bohatstvím. Z toho důvody se státy obávaly poškození vlastní ekonomiky.

Myšlenkové proudy teorie kyberpozitivismu, které jsou představeny v kapitole 1.2 (jmenovitě kyberpozitismus a kyberpesimismus), lze spatřovat na příkladech Egypta a Bahrajnu, kterými se tato diplomová práce zabývá. V případě Egypta vidíme využitelnost konceptu kyberpozitivismu, který dokáže vysvětlit pozitivní roli sociálních sítí v Egyptě, neboť zde bylo možné pozorovat, jak dokázala nová média poskytnout egyptskému obyvatelstvu (i zbytku světa) schopnost zapojit se do aktuálního politického dění v této zemi. Právě díky těmto novým médiím našli Egyptané místo, kde se mohli svobodně domlouvat a organizovat jednotlivé protesty. Platformy sociálních médií v Egyptě sloužily přímo k mobilizaci obyvatelstva a do určité míry formovaly i samotné protesty během arabského jara. V případě Bahrajnu lze pozorovat spíše kyberpesimismus, neboť zde sociální sítě hrály spíše negativní roli. V počátcích arabského jara v Bahrajnu nová média představovala určitou naději ve smyslu toho, že bahrajnské obyvatelstvo doufalo, že jim tyto technologie taktéž poskytnou prostor k vyjádření (lidé doufali ve „twitterovou revoluci“ jako v případě Egypta). V počátcích protestů sociální sítě skutečně fungovaly jako prostor, kde bahrajnští odpůrci režimu

a političtí aktivisté dávali najevo svůj nesouhlas s tamní vládou. Avšak nedlouho po vypuknutí arabského jara v Bahrajnu se tyto naděje, vkládané do vlivu sociálních médií, ukázaly jako marné. Platformy sociálních sítí se místo toho, aby fungovaly jako určité útočiště pro bahrajnské demonstranty, pro ně staly zdrojem nebezpečí. Hlavní příčinou přiřazení negativní role pro nová média během arabského jara v Bahrajnu bylo jejich využití k perzekuci bahrajnského obyvatelstva. K perzekuci politických aktivistů docházelo ze strany vlády i přímo od občanů Bahrajnu. Tito občané, kteří se postavili na stranu vlády, označovali politické aktivisty za zrádce a domáhali se jejich potrestání. Sociální sítě proto již nebyly místem, kde měli uživatelé možnost se svobodě vyjadřovat, ale staly se místem, kde jejich aktivita mohla být použita proti nim. V případě, že občan sdílel protivládní myšlenky, mohl být vystaven různým výhrůžkám od ostatních uživatelů a označen za zrádce národa. Sociální sítě se tak staly nástrojem vlády pro sledování vlastního obyvatelstva. Kvůli tomu nemohla být využita při protestech v průběhu arabského jara nová média bahrajnským obyvatelstvem.

Sociální média nelze označit za výhradně pozitivní či negativní. Je nutné zvážit, jakým způsobem a kdo tyto média využívá. V této diplomové práci můžeme vidět, jak lze vnímat pozitivní, či negativní roli sociálních sítí na politickém dění ve státě. Během arabského jara sehrály sociální sítě určitou roli. Nelze však říci, že díky sociálním sítím zde arabské jaro započalo. K demonstracím a revolucím v jednotlivých zemích docházelo i před arabským jarem (a tedy i před vznikem sociálních médií). Tyto platformy však byly rozhodující v počáteční fázi, neboť umožnily rychlejší šíření informací a revolučního ducha. Díky tomu lze říci, že v mnohých zemích, ve kterých arabské jaro proběhlo, sociální média dané demonstrace uspěla.

Seznam literatury

Aglionby, John (2001). Filipinos rally to oust the president. *The Guardian*. 20. 1. 2001 (<https://www.theguardian.com/world/2001/jan/20/johnaglionby1>, 28. 1. 2023).

Al Jazeera (2011 a). Bahrain opposition calls for rally. *Al Jazeera*. 13. 2. 2011 (<https://www.aljazeera.com/news/2011/2/13/bahrain-opposition-calls-for-rally>, 10. 2. 2023).

Al Jazeera (2011 b). Footage shows crackdown in Bahrain. *Al Jazeera*. 13. 3. 2011 (<https://www.aljazeera.com/news/2011/3/13/footage-shows-crackdown-in-bahrain>, 10. 2. 2023).

Al Jazeera (2020). What is the Arab Spring, and how did it start? *Al Jazeera*. 17. 12. 2020 (<https://www.aljazeera.com/news/2020/12/17/what-is-the-arab-spring-and-how-did-it-start>, 10. 1. 2023).

Ali, Randa (2012). Egypt's Revolution continues: One Chant at a Time. *Ahramonline*. 23. 1. 2012 (<https://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/114/32335/Egypt/-January-Revolution-continues/Egypt-Revolution-continues-One-Chant-at-a-Time.aspx>, 5. 4. 2023).

Associated Press (2011). Bahrain student jailed for year over protest poems. *The Guardian*. 12. 6. 2011 (<https://www.theguardian.com/world/2011/jun/12/bahrain-student-jailed-protest-poems>, 18. 3. 2023).

Badr, Hanan (2021). Before the ‚Arab Spring‘: How challengers pushed counter-issues in Egypt's hybrid media system. *Sage Journals XIV* (4), s. 522-541).

Bahrain Arab Spring: Ten-year anniversary of popular uprising. In: YouTube [online]. 14. 2. 2021 (https://www.youtube.com/watch?v=_MZmYq4uL2A&t=44s, 10. 1. 2023). Kanál uživatele Al Jazeera English.

Bahrain rights (2011). Bahrain Students: Expelled, detained, and prosecuted for expressing heir views, as the country starts the National Dialouge. *Bahrain rights*. 7. 8. 2011 (<https://bahrainrights.net/?p=3996>, 22. 3. 2023).

Bahrain | Shouting in the Dark | Featured Documentary. In: YouTube [online]. 4. 8. 2011 (<https://www.youtube.com/watch?v=xaTKDMYOBOU&t=1798s>, 3. 1. 2023). Kanál uživatele Al Jazeera English.

Barry, Ellen (2009). Protests in Moldova Explode, With Help of Twitter. *The New York Times*. 7.4. 2009 (<https://www.nytimes.com/2009/04/08/world/europe/08moldova.html>, 28. 1. 2023).

BBC (2011 a). Egypt severs internet connection amid growing unrest. *BBC*. 28. 1. 2011 (<https://www.bbc.com/news/technology-12306041>, 26. 1. 2023).

BBC (2011 b). Egypt internet comes back online. *BBC*. 2. 2. 2011 (<https://www.bbc.com/news/technology-12346929>, 26. 1. 2023).

BBC (2011 c). Egypt crisis: President Hosni Mubarak resigns as leader. *BBC*. 12. 2. 2011 (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-12433045>, 12. 3. 2023).

Beaumont, Peter (2011). The truth about Twitter, Facebook and the uprisings in the Arab world. *The Guardian*. 25. 2. 2011 (<https://www.theguardian.com/world/2011/feb/25/twitter-facebook-uprisings-arab-libya>, 10. 1. 2023).

Beaumont, Peter – Shenker, Jack (2011). Egypt's day of fury: Cairo in flames as cities become battlegrounds. *The Guardian*. 28. 1. 2011 (<https://www.theguardian.com/world/2011/jan/28/egypt-cairo-protesters-defy-curfew-elbaradei-mubarak>, 19. 2. 2023).

Beaumont, Peter (2013). Bahrain Online founder Ali Abdulemam breaks silence after escape to UK. *The Guardian*. 10. 5. 2013 (<https://www.theguardian.com/world/2013/may/10/bahrain-online-ali-abdulemam-escape>, 15. 3. 2023).

Belfer, Mitchell – Krulišová, Kateřina (2013). Asymetrické výzvy Bahrajnu v kontextu arabských revolucí. In: Beránek, Ondřej, *Arabská revoluce: demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady* (Praha: Academia), s. 258-281.

Berger, Miriam (2013). Bahrain Holds Forum Lauding Social Media While Violently Suppressing Twitter And Facebook Critics. *BuzzFeed News*. 10. 12. 2013 (<https://www.buzzfeednews.com/article/miriamberger/bahrain-holds-forum-lauding-social-media-while-violently-sup>, 10. 2. 2023).

Chulov, Martin (2020). 10 years on, the Arab spring's explosive rage and dashed dreams. *The Guardian*. 14. 12. 2020 (<https://www.theguardian.com/world/2020/dec/14/10-years-on-the-arab-springs-explosive-rage-and-dashed-dreams>, 5. 1. 2023).

Clarke, Colin (2017). How Hezbollah Came to Dominate Information Warfare. *The Rand*. 19. 10. 2017 (<https://www.rand.org/blog/2017/09/how-hezbollah-came-to-dominate-information-warfare.html>, 12. 3. 2023).

Černý, Karel (2017). *Velká blízkovýchodní nestabilita* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).

Dubai school of Government (2011). Civil Movements: The Impact of Facebook and Twitter. *Arab Social Media Report I* (2).

Egypt's Social Networking Revolutio. In: Youtube [online]. 13. 2. 2011 (<https://www.youtube.com/watch?v=dqHPRHOHcN8&list=LL&index=19&t=12s>, 10. 3. 2023). Kanál uživatele CBS.

Erdbrink, Thomas – Warrick, Joby (2011). Bahrain crackdown fueling tensions between Iran, Saudi Arabia. *The Washington Post*. 22. 4. 2011 (https://www.washingtonpost.com/world/bahrain-crackdown-fueling-tensions-between-iran-saudi-arabia/2011/04/21/AFVe6WPE_story.html, 18. 3. 2023).

Faris, David (2012). Beyond ‚Social Media Revolution‘. The Arab Spring and the Networked Revolt. *Politique étrangère I*, s. 99-109.

Fathi, Yasmine (2012). Egypt's Mina Danial: The untold story of a revolutionary. *Ahramonline*. 9. 10. 2012 (<https://english.ahram.org.eg/NewsContentP/1/55044/Egypt/Egypt-Mina-Danial-The-untold-story-of-a-revolutio.aspx>, 9. 4. 2023).

Fawaz Rashed. We use Facebook to schedule.... In: Twitter [online]. 19. 3. 2011 (<https://twitter.com/FawazRashed/status/48882406010257408?lang=cs>, 10. 3. 2023).

Garside, Juliette (2011). Vodafone under fire for bowing to Egyptian pressure. *The Guardian*. 26. 7. 2011 (<https://www.theguardian.com/business/2011/jul/26/vodafone-access-egypt-shutdown>, 25. 2. 2023).

Ghonim a. Jan25. In: Twitter [online]. 7.2.2011 (<https://twitter.com/Ghonim/status/34673818375032832>, 10. 3. 2023).

Ghonim b. Yemen. In: Twitter [online]. 18. 3. 2011 (<https://twitter.com/Ghonim/status/48734043608580096>, 10. 3. 2023).

Ghonim c. Jan25. In: Twitter [online]. 27. 1. 2011 (<https://twitter.com/Ghonim/status/30748650980249600?lang=cs>, 10. 3. 2023).

Ghonim d. Jan25. In: Twitter [online]. 12. 2. 2011 (<https://twitter.com/Ghonim/status/36232385980928000>, 10. 3. 2023).

Google (2011). Some weekend work that will (hopefully) enable more Egyptians to be heard. *Google*. 31. 1. 2011 (<https://googleblog.blogspot.com/2011/01/some-weekend-work-that-will-hopefully.html>, 27. 2. 2023).

Greenslade, Roy (2016). Bahrain prosecutes journalist in renewed crackdown on the media. *The Guardian*. 18. 6. 2016 (<https://www.theguardian.com/media/greenslade/2016/jul/18/bahrain-prosecutes-journalist-in-renewed-crackdown-on-the-media>, 12. 3. 2023).

Guest, Peter (2022). In the Dark. *Rest of World*. 26. 4. 2022 (<https://restofworld.org/2022/blackouts/>, 1. 3. 2023).

Hines, Kristi (2022). The History Of Social Media. *Search Engine Journal*. 2. 9. 2022 (<https://www.searchenginejournal.com/social-media-history/462643/#close>, 1. 2. 2022).

In Egypt, Social Media Acts as Protest Catalyst Despite Government Meddling. In: YouTube [online]. 1. 2. 2011 (<https://www.youtube.com/watch?v=gpYH7VxYFeI>, 5. 2. 2023). Kanál uživatele PBS Newshour.

Jones, Marc (2013). Social Media, Surveillance and Social Control in the Bahrain Uprising. *Westminster papers IX (2)*, s. 69-91.

Jones, Marc (2017). Social Media in the Bahrain Uprising: From hope to despair. In: Reilly, Paul (eds.), *Politics, Protest, Emotion: Interdisciplinary Perspectives* [online] (<https://pressbooks.pub/pauljreilly/chapter/social-media-in-the-bahrain-uprising-from-hope-to-despair/>, 13. 3. 2023).

Jones, Toby – Shehabi, Ala'a (2012). Bahrain's revolutionaries. *Foreign Policy*. 2. 1. 2012 (https://web.archive.org/web/20130729191950/http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2012/01/02/bahrains_revolutionaries, 21. 3. 2023).

Kinninmont, Jane (2005). Bahraini bloggers fall foul of government. *The Guardian*. 25. 5. 2005 (<https://www.theguardian.com/technology/2005/may/25/weblogs.internationalnews>, 15. 3. 2023).

Krotoski, Aleks (2010). Democratic, but dangerous too: how the web changed our world. *The Guardian*. 24. 1. 2010 (<https://www.theguardian.com/technology/2010/jan/24/internet-revolution-changing-world>, 27. 1. 2023).

Lévy, Pierre (2000). *Kyber kultura* (Praha: Karolinum).

Loh, Matthew (2023). An 11-year-old North Korean girl has built a YouTube following by talking about 'Harry Potter' and water parks, and it marks a new era in her country's propaganda style. *Insider*. 6. 2. 2023 (<https://www.insider.com/north-korean-girl-youtube-subscribers-song-a-propaganda-videos-2023-2>, 30. 3. 2023).

Lulu, Tahiyya (2011). In Bahrain, first, they came for the athletes. *The Guardian*. 22. 4. 2011 (<https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/apr/22/bahrain-counter-revolution-televised-athletes>, 12. 3. 2023).

MacDonald, Alex (2021). Bahrain: Ten years on, pro-democracy movement has been crushed. *The Middle East Eye*. 14. 2. 2021 (<https://www.middleeasteye.net/big-story/bahrain-arab-spring-protests-democracy-movement-crackdown>, 12. 3. 2023).

Macek, Jakub (2003). Kyberprostor (Cyberspace). *Revue pro média V*.

Maryville University. The Evolution of Social Media: How Did it Begin, and Where Could It Go Next? *Maryville Univeristy*. (<https://online.maryville.edu/blog/evolution-social-media/>, 5. 2. 2023).

McChrystal, Ryan (2017). Bahrain's Day of Rage, six years on. *Index on Censorship*. 14. 2. 2017 (<https://www.indexoncensorship.org/2017/02/bahrains-day-rage-six-years/>, 19. 3. 2023).

McGreal, Chris (2011). The revolution that has given Egypt new hope, pride and confidence. *The Guardian*. 13. 2. 2011 (<https://www.theguardian.com/world/2011/feb/13/tahrir-square-egypt-hosni-mubarak>, 13. 2. 2023).

Mendel, Miloš (2015). *Arabské jaro: historické a kulturní pozadí událostí na Blízkém východě* (Praha: Academia).

Michael, Maggie (2011). Death toll from Egypt protests: At least 846. *NBC News*. 20. 4. 2011 (<https://www.nbcnews.com/id/wbna42669904>, 12. 3. 2023).

Michaelson, Ruth (2020). Hosni Mubarak, Egyptian president ousted during Arab spring, dies at 91. *The Guardian*. 25. 2. 2020 (<https://www.theguardian.com/world/2020/feb/25/hosni-mubarak-egyptian-president-ousted-during-arab-spring-dies-at-91>, 18. 2. 2023).

Michaelson, Ruth – Safi, Michael (2021). Sugar-coated propaganda? Middle East taps into power of influencers. *The Guardian*. 29. 1. 2021 (<https://www.theguardian.com/world/2021/jan/29/sugar-coated-propaganda-egypt-taps-into-power-instagram-influencers>, 30. 3. 2023).

Morozov, Evgeny (2009). Iran: Downside to the „Twitter Revolution“. *University of Pennsylvania Press* LVI (4), s. 10–14.

Morozov, Evgeny (2011). Technology's Role in Revolution. Internet Freedom and Political Oppression. *The Futurist* LIV (4), s. 18–21.

Mourtada, Racha – Salem, Fadi (2011). Civil Movements in the Arab World – The Impact of Facebook and Twitter. *Arab Social Media Report* I (2).

Muna. ArabSpring. In: Twitter [online]. 20 10. 2011 (https://twitter.com/Asiya_Othman/status/127031417787006976, 10. 3. 2023).

Nachawati, Leila (2011). Baheain: Leading blogger Ali Abdulemam sentenced to 15 years in prison, along with other human rights defenders. *Advox*. 22. 6. 2011 (<https://advox.globalvoices.org/2011/06/22/bahrain-leading-blogger-ali-abdulemam-sentenced-to-15-years-in-prison-along-with-other-human-rights-defenders/>, 1. 4. 2023).

Nelsson, Richard (2019). How communist Europe was swept by a tide of change – archive, 1989. *The Guardian*. 16. 10. 2019 (<https://www.theguardian.com/theguardian/from-the-archive-blog/2019/oct/16/how-communist-europe-was-swept-by-a-tide-of-change-archive-1989>, 28. 1. 2023).

Parvaz, Dorothy (2012). Wael Ghonim: The Face of Egypt's revolution. *Al Jazeera*. 21. 5. 2012 (<https://www.aljazeera.com/features/2012/5/21/wael-ghonim-the-face-of-egypts-revolution>, 20. 2. 2023).

Prodhan, Georgina (2011). Egypt shows how easily Internet can be silenced. *Reuters*. 28. 1. 2011 (<https://www.reuters.com/article/uk-egypt-internet-idUKTRE70R34O20110128>, 25. 2. 2023).

Reed, Nicole (2016). *The Influence of Social Media in Egypt during The Arab Spring* (Vermont: Capston Collection).

Reuters Staff (2021). Timeline: The 2011 uprising in Bahrain and what's happened since. *Reuters*. 16. 2. 2021 (<https://www.reuters.com/article/us-bahrain-uprising-timeline-idUSKBN2AG1K6>, 12. 3. 2023).

Reuters Staff (2012). Bahrain revokes nationality of 31 over national security. *Reuters*. 7. 11. 2012 (<https://www.reuters.com/article/uk-bahrain-nationality-idUKBRE8A618G20121107>, 10. 2. 2023).

Richtel, Matt (2011). Egypt Cuts Off Most Internet and Cell Service. *The New York Times*. 28. 1. 2011 (<https://www.nytimes.com/2011/01/29/technology/internet/29cutoff.html>, 25. 1. 2023).

Robinson, Kali (2022). What is Hezbollah? *Council on Foreign Relations*. 25. 5. 2022 (<https://www.cfr.org/backgrounder/what-hezbollah>, 11. 3. 2023).

Příbyla, Petr (2011). Mýtus o „twitterové revoluci“. Sociální sítě v revolučních bouřích na Blízkém východě. *Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci* III (2), s. 13–14.

Rule, Sheila (1989). Reagan Gets A Red Carpet From British. *The New York Times*. 14. 6. 1989 (<https://www.nytimes.com/1989/06/14/world/reagan-gets-a-red-carpet-from-british.html>, 28. 1. 2023).

Safi, Michael – Voce, Antonio – Hulley-Jones, Frank – McMullen, Lydia (2021). How the Arab spring engulfed the Middle east – and changed the world. *The Guardian*. 25.

1. 2021 (<https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2021/jan/25/how-the-arab-spring-unfolded-a-visualisation>, 5. 1. 2023).

Shirky, Clay (2008). *Here Comes Everybody* (London :Penguin Group).

Shirky, Clay (2011). The Political Power of Social Media. *Foreign Affairs* XC (1), s. 28–41.

Slackman, Michael (2011). Protests in Bahrain Become Test of Wills. *The New York Times*. 22. 2. 2011 (<https://www.nytimes.com/2011/02/23/world/middleeast/23bahrain.html>, 19. 2. 2023).

Slackman, Michael – Audi, Nadim (2011). Protests in Bahrain Demand More Changes. *The New York Times*. 25. 2. 2011 (<https://www.nytimes.com/2011/02/26/world/middleeast/26bahrain.html>, 19. 2. 2023).

Soriano, Manuel (2013). Internet as a driver of Political Change: Cyber-pessimists and Cyber-optimists. *Revista del Instituto Español de Estudios Estratégicos* I, s. 332–352.

Souter, David (2017). Inside the Information Society: Cyber-optimists, cyber-pessimists and cyber-realism. *APC*. 9. 1. 2017 (<https://www.apc.org/en/blog/inside-information-society-cyber-optimists-cyber-pessimists-and-cyber-realism>, 27. 1. 2023).

Tarant, Zbyněk (2013). Analýza sociálních a politických příčin nepokojů v Bahrajnu na jaře roku 2011. *Akta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni* I, s. 114-139.

The Facebook dilemma: Wael Ghonim. In: Youtube [online]. 14. 2. 2018 (<https://www.youtube.com/watch?v=5-weC7tBEfk&list=LL&index=17&t=3593s>, 10. 3. 2023). Kanál uživatele Frontline PBS.

Tremlett, Giles (2004). Aznar accused of cover-up as Spain mourns its dead. *The Guardian*. 14. 3. 2004 (<https://www.theguardian.com/world/2004/mar/14/spain.terrorism2>, 28. 1. 2023).

Tufekci, Zeynep – Wilson, Christopher (2012). Social Media and the Decision to Participate in Political Protest: Observations From Tahrir Square. *Journal of Communication* LXII (2), s 363-379.

Weaver, Matthew (2013). Saudi Arabia using arrests „to scare online critics“. *The Guardian*. 18. 12. 2013 (<https://www.theguardian.com/world/2013/dec/18/saudi-arabia-arrests-online-critics>, 27. 1. 2023).

Zunes, Stephen (2011). America blows it on Bahrain. *Foreign policy in Focus*. 2. 3. 2011 (https://fpif.org/america_blows_it_on_bahrain/, 15. 3. 2023).